

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Program rozvoje čtenářství ve školní družině.

Bakalářská práce

Studijní program: B7505 – Vychovatelství
Studijní obor: 7505R004 – Pedagogika volného času
Autor práce: **Eva Slabá**
Vedoucí práce: PaedDr. Jitka Jursová, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Eva Slabá**
Osobní číslo: **P13001076**
Studijní program: **B7505 Vychovatelství**
Studijní obor: **Pedagogika volného času**
Název tématu: **Program rozvoje čtenářství ve školní družině.**
Zadávající katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíle:

- Vytvořit návrh programu čtenářské výchovy ve školní družině.

Dílčí cíle:

- Zjistit a popsat způsoby realizace čtenářské výchovy ve vybrané družině.
- Analyzovat ŠVP školní družiny a vyhodnotit s ohledem na požadavky RVP ZV.
- Navrhnout úpravy a případné doplnění a vytvořit tím ucelený program čtenářské výchovy v dané školní družině.

Metody:

- Rozhovory
- Analýza ŠVP

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

CHALOUPKA O., 1995. Škola a počátky dětského čtenářství. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing. ISBN 80-85865-41-6.

KRAMPLOVÁ, I., 2002. Netradiční úlohy aneb čteme s porozuměním. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání. ISBN 80-2011-0416-3.

LEPILOVÁ, K., 2014. Cesty ke čtenářství. 1. vyd. Brno: Albatros. ISBN 978-80-266-0112-8.

POLÁKOVÁ, I., a kol., 2014. S knihou po škole. 1. vyd. Praha: Nová škola. ISBN 978-80-905807-0-1.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., 2007. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

VĚŘÍŠOVÁ, I., a kol., 2007. Kudy vede cesta ke čtenáři? 1. vyd. Praha: Aktris. ISBN 978-80-254-0669-4.

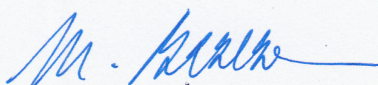
Vedoucí bakalářské práce:

PaedDr. Jitka Jursová, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

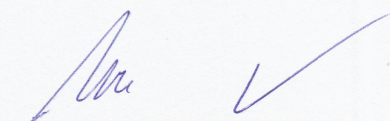
Datum zadání bakalářské práce: **4. května 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **4. května 2016**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 22. června 2015

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat všem, kteří mi pomohli se zpracováním mé bakalářské práce. V první řadě bych ráda poděkovala paní PaedDr. Jitce Jursové, za její věnovaný čas a pomoc při konzultacích. Dále všem vedoucím mých pedagogických praxí, díky kterým jsem měla možnost se mnohé naučit a v závěru mé rodině a všem přátelům za trpělivost a podporu.

Eva Slabá

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na podporu čtenářství ve školní družině. Cílem práce je vytvořit návrh programu čtenářské výchovy v dané družině pro žáky 1. stupně základní školy, provést realizaci a evaluaci. Dílčím cílem je zjistit a popsat možné způsoby realizace čtenářské výchovy ve vybrané školní družině a provést analýzu školního vzdělávacího programu s ohledem na požadavky Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.

Teoretická část se zabývá významem čtenářství, faktory ovlivňující vztah k četbě a bližším vymezením pojmů souvisejících se čtenářskou gramotností. Jednotlivé kapitoly analyzují Školní vzdělávací program Základní školy Dobiášova v Liberci, dále obsah čtenářské výchovy na 1. stupni a její provázanost s rozvojem čtenářství v dané školní družině.

Praktická část představuje ucelený program pro školní družinu rozpracovaný do sedmi lekcí, ty jsou průběžně evaluovány a samotný program je zakončen výstavou tvorby žáků. V programu jsou použity další evaluační metody ověřující naplnění krátkodobých a dlouhodobých cílů.

Klíčová slova

Čtenářství, podpora čtenářství, čtenářská gramotnost, čtenářské kompetence, čtenářské dovednosti, čtenářská výchova ve školní družině, programy podporující čtenářství

Annotation

This bachelor's thesis focuses on a promotion of reading in after-school clubs. The goal of the thesis is to create a draft of the educational programme for first grade children from a primary school in a chosen after-school club, to perform implementation and evaluation. The partial aim of the thesis is to identify and describe possible ways of implementation of the reading education in the after-school club and to analyse school educational programme regard to the requirements of The General Educational Programme for primary schools.

The theoretical part deals with a significance of reading, with factors influencing the relationship to reading and with a closer definition of the terms related to a reader's literacy. Individual chapters analyse The School Educational Programme of the primary school Dobiášova in Liberec, then the content of reading education at the first grade of the primary school and its connection with the reading development in the after-school club.

The practical part presents a complete educational programme for the after-school club. It is divided into seven lessons which are continuously evaluated and the programme itself is concluded by an exhibition of pupils. In the programme there are used other evaluation methods which verify a realization of short-term and long-term goals of the programme.

Key words

Reading, promotion of reading, reader's literacy, reader's competence, reader's skills, reading education in after-school clubs, programmes promoting reading

Obsah

Úvod	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Čtenářství a jeho význam	10
1.1 Počátky dětského čtenářství	10
1.2 Faktory ovlivňující čtenářství.....	11
2 Čtenářská gramotnost a její roviny.....	13
2.1 Druhy čtenářských dovedností a strategií učení.....	13
3 Výchova ke čtenářství na základní škole.....	15
3.1 Jazyk a jazyková komunikace	15
3.2 Další vzdělávací oblasti a doplňující obory	16
4 Školní vzdělávací program Základní školy Dobiášova	19
4.1 Čtenářská výchova na základní škole.....	20
5 Vzdělávací program školní družiny ZŠ Dobiášova.....	23
5.1 Rozvoj čtenářské gramotnosti mimo vyučování	23
5.2 Další instituce podporující čtenářství	24
6 Shrnutí teoretické části	26
PRAKTICKÁ ČÁST	27
7 Úvodní představení programu	27
7.1 Program rozvoje čtenářství ve školní družině	28
7.2 Představení jednotlivých lekcí programu.....	32
7.2.1 LEKCE 1– Téma: Seznámení se s knihami.....	32
7.2.2 LEKCE 2– Téma: Exkurze do školní knihovny	35
7.2.3 LEKCE 3– Téma: Má oblíbená kniha	38
7.2.4 LEKCE 4– Téma: Hrajeme si s časopisy	41
7.2.5 LEKCE 5– Téma: Próza a poezie.....	43
7.2.6 LEKCE 6– Téma: Kniha a divadlo.....	45
7.2.7 LEKCE 7– Téma: Výstava čtenářů	47
7.3 Rozhovory s pedagogickými pracovníky a jejich vyhodnocení.....	49
8 Závěrečné vyhodnocení praktické části.....	51
9 Závěr.....	52
10 Seznam literatury	54
11 Seznam literatury použité v programu.....	55

11.1	Monografie	55
11.2	Časopisy	56
12	Seznam internetových zdrojů	57
13	Seznam příloh	59

Úvod

Problematikou čtenářství se v současné době zabývá řada odborníků, kteří zkoumají úroveň čtenářské gramotnosti populace. Někteří autoři odborných publikací často spekulují, proč dnes některé děti méně, zda vůbec, čtou a jakou formou je co nejlépe motivovat.

Úroveň čtenářské gramotnosti ovlivňují důležité aspekty zahrnující primárně rodinu, kde si děti již od narození budují své první čtenářské návyky. Pokud si děti v dětství nevytvoří vztah ke knize a nebudou se věnovat četbě, mohlo by dojít ke zpomalení rozvoje v oblasti řeči a myšlení. V současné době jsou informace stále více dostupné prostřednictvím moderních technologií, kdy tato média umožňují rychlý přístup k informacím, které nemusí mít vždy dostatečně kvalitní obsah. Z tohoto důvodu vzniká řada organizací a projektů podporujících čtenářství ve školách či knihovnách a snaží se zaměřit pozornost dětí na kvalitní literaturu a vytvářet programy motivující k samotné četbě.

První kapitola teoretické části se zabývá významem čtenářství a faktory ovlivňující učební proces čtení.

Ve druhé kapitole je vysvětlena čtenářská gramotnost a roviny čtenářských dovedností podporovaných na 1. stupni základních škol.

Třetí kapitola vymezuje obsah čtenářské výchovy na prvním stupni základní školy, strukturu výuky vycházející z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.

V rámci čtvrté a páté kapitoly je provedena analýza školního vzdělávacího programu ve vybrané škole a školní družině.

Cílem praktické části je navrhnout a vytvořit ucelený program pro školní družinu na Základní škole Dobiášova, jenž se zabývá čtenářstvím a jeho rozvojem a byl v průběhu roku upravován a realizován. Skládá se ze sedmi lekcí, které zahrnují jednotlivé čtenářské aktivity a jejich následné vyhodnocení. Záměrem programu je nalezení vhodných způsobů motivace žáků k četbě prostřednictvím jednotlivých čtenářských aktivit. Na samotný program navazují rozhovory zjišťující, zda školní družina navazuje ve čtenářské výchově na školní vyučování.

V závěru programu jsou uvedena teoretická vyhodnocení lekcí na základě zpětné vazby žáků a vlastních reflexí, popis a vyhodnocení rozhovorů s respondenty a vyhodnocení celkových cílů programu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Čtenářství a jeho význam

Mezi základní roviny čtenářství patří proces čtení a jeho průběh neboli čas strávený s knihami, které si dítě svobodně vybírá a prostřednictvím nichž se stává čtenářem (Trávníček 2008, s. 35).

Mnoho autorů definuje čtenářství jiným způsobem a rozebírá jej z mnoha úhlů pohledu. Autorka Wildová (2010) formuluje čtenářství jako „*Aktivní vztah k četbě a literatuře vůbec. Je vnímáno jako důležitý faktor kultivace a socializace jedince, a proto se dá předpokládat, že jeho úroveň do jisté míry ovlivňuje i celkovou vzdělanost národa.*“

Čtenářství zahrnuje soubor schopností, návyků a postojů souvisejících s četbou, které ovlivňuje řada socializačních činitelů (Václavíková Helšusová aj, 2012, s. 40-41).

1.1 Počátky dětského čtenářství

Děti přicházejí do kontaktu se čtenářstvím již před jejich narozením a to v prenatálním období, kdy zachycují pouze hlas a tlukot srdce své matky. Vzájemný vztah mezi dítětem a matkou je posilován komunikací a interakcí mezi oběma členy. Dítě se prostřednictvím vyprávění seznamuje s okolním světem, učí se ho vnímat prostřednictvím smyslů a později s ním i komunikovat. Právě tyto činnosti vedou dítě k nápodobě a rozvoji jazykových a řečových dovedností, do kterých spadá podpora artikulace, rozšiřování slovní zásoby a další (Tomanová 2015).

Významný vliv na rozvoj dětské fantazie má úloha předčítání, která mj. podporuje pozornost a paměť. Právě předčítání seznamuje dítě s knihou a jejím světem, o kterém by si se svými rodiči mělo povídat a sdělovat si tak vzájemně své dojmy z dané četby. Již v útlém věku děti rozeznávají písmena od obrazu a vnímají vyprávění pohádky svého rodiče. Předčítání rozvíjí mluvu a všechny rozumové schopnosti v předškolním věku, které by měly být podporovány právě rozhovory o přečteném. (Lepilová 2014, s. 7-8).

Vstup do školy je jedním z nejdůležitějších vývojových mezníků, kdy se dítě učí číst a psát. Osvojuje si základní dovednosti čtení, které významně ovlivňují jeho psychiku. V tomto období si dítě již uvědomuje samotný proces čtení, důležité je však proč se učí číst. Toto je jasné až v pozdějších letech, kdy dokáže přečíst hodiny a zorientovat se v jízděm řádu (Chaloupka 1995, s. 30-31).

Samotný učební proces čtení je od počátků velmi zdlouhavý a komplikovaný. Chaloupka (1995, s. 25-26) definuje proces učení čtení jako významnou změnu ve způsobu

vnímání, která nám otevírá nový pohled na realitu. Aby se dítě naučilo číst, musí si osvojit základní dovednosti čtení, jako je znakovost písma (např. abeceda) a učí se zvládat techniku četby (výslovnost, artikulace). Žáci se v první třídě základní školy nejprve seznamují se znaky neboli písmeny abecedy a teprve poté se začínají učit jednotlivé hlásky, slabiky a pokračují skládáním jednotlivých slov a vět. Proces čtení souvisí s učebním procesem psaní. Psát se děti učí zároveň s četbou, aby si ruka zvykla držet pero a naučila se psát jednotlivá písmena abecedy. Aby děti zvládaly techniku psaní, musí si nejprve osvojit základní dovednosti četby.

1.2 Faktory ovlivňující čtenářství

Počátky rozvoje čtenářství ovlivňuje řada faktorů a to primárně rodinné zázemí a teprve poté škola. Rodina plní mnoho funkcí, které zahrnují pocity bezpečí a jistoty. Mezi členy rodiny by měla probíhat vzájemná interakce vycházející z výchovného stylu rodičů. Dítě se prostřednictvím rodiny stává součástí první sociální skupiny, která jej doprovází po celý jeho život. Právě rodina zajišťuje kvalitu čtenářských návyků a to, jakým způsobem se dítě zajímá o četbu. Děti se učí nápodobou každodenních návyků svých rodičů, pokud ti často a rádi čtou, budou totéž opakovat i jejich potomci ve svém životě. Děti, které mají pozitivní vztah k četbě již v raném dětství, mají daleko větší potenciál se rozvíjet v oblasti čtenářství oproti dětem trávícím volný čas na sociálních sítích a sledováním televize. Mnoho rodičů tráví většinu svého času v zaměstnání a děti se poté často zabavují samy, například počítačovými hrami a televizními pořady již v útlém věku. (Věříšová, aj. 2007, s. 10).

Školní povinná docházka je dalším vývojovým obdobím pro všestranný rozvoj dítěte. Škola ve své výchovně-vzdělávací funkci navazuje na výchovu rodiny. Instrukce školy zajišťuje motivaci ke čtenářství v menším rozsahu než rodina, ale může ji částečně nahradit. Žáci ve škole pracují s četbou povinnou a doporučenou, která je vede k uvažování a diskuzi s učitelem nebo spolužáky.

Důležitým předpokladem pro efektivní učení čtení ve vzdělávacím procesu je formulování cíle již před zahájením čtenářské činnosti. Aby žáci porozuměli konkrétnímu textu, měli by vědět, za jakým účelem daný text čtou. K tomu může pomoci text vybraný na základě předem stanovených cílů přiměřených věku a čtenářským schopnostem (Šafránková, aj. 2012, s. 14).

Nesmíme však opomenout četbu vlastní, která je nesmírně důležitá pro individuální rozvoj dítěte a souvisí s jeho vnitřní motivací k četbě. Ze strany učitelů je důležité v žácích

vzbudit zvědavost v oblasti četby, nabízet jim pestré náměty k výběru a jejich následnému rozvoji (Věříšová, aj. 2007, s. 11).

Samotná četba by nás jako čtenáře měla naplňovat, obohacovat novými informacemi a vést k učení (Šafránková, aj. 2012, s. 14).

Všechny zmiňované faktory výrazně ovlivňují náš budoucí vztah k četbě. Výzkumná šetření ukazují, že vztah k četbě není ovlivňován pouze rodinným zázemím, ale také naším pohlavím, věkem a úrovní našeho vzdělání (Trávníček 2008, s. 58-59).

2 Čtenářská gramotnost a její roviny

Dítě se na základní škole setkává s první klasifikací vlastních výsledků a porovnává své dovednosti s vrstevníky. Dnes již existují výzkumy, které se zabývají měřením a hodnocením dovedností žáků v oblasti čtenářství a čtenářské gramotnosti (Václavíková Helšusová 2012, s. 44).

Mezinárodní výzkum PISA se zaměřuje na zkoumání tří úrovní gramotnosti (čtenářské, matematické a přírodovědné), prostřednictvím kterých měří dovednosti a vědomosti v dané oblasti. Měření bylo vyhodnocováno na základě výzkumných metod testů a dotazníků. Výzkumná šetření proběhla v několika fázích od roku 2000 (Kramplová 2002, s. 7).

Podle výzkumu PIRLS 2001 je čtenářská gramotnost formulována jako: „*schopnost rozumět formám psaného jazyka, které vyžaduje společnost a/nebo jednotlivci, a tyto formy používat. Mladí čtenáři mohou odvozovat význam z široké škály textů. Čtou, aby se učili, účastnili se čtenářského života a také pro radost.*“ (Kramplová, aj. 2005, s. 11).

2.1 Druhy čtenářských dovedností a strategií učení

Čtenářská gramotnost nabývá účinnosti osvojením si čtenářských kompetencí, které jsou nezbytné k procesu čtení s porozuměním.

Výzkumná studie PISA vysvětluje čtenářskou kompetenci jako aktivní práci s texty zahrnující chápání a přemýšlení o přečteném, díky kterému získáváme nové vědomosti a rozvíjíme tak vlastní potenciál (Kurka 2008, s. 9).

Čtenářské dovednosti vychází z obecných čtenářských kompetencí, které významně ovlivňuje literární výchova a výukové metody či postupy adekvátně přizpůsobovány věku a mentální úrovni žáků (Zítková 2014).

Obsah výzkumné studie PISA se skládá ze základních čtenářských kompetencí, které se dělí na tři okruhy práce s textem. Mezi tyto činnosti řadíme vyhledávání a zpracovávání informací, schopnost interpretace textu, vyhodnocování textu na základě vlastních vědomostí a zkušeností. Zkoumání čtenářských strategií je obsahem dílčích aspektů výzkumu, zahrnující konkrétní metody a postupy práce s textem (Kurka 2008, s. 9).

Tyto strategie nazýváme čtenářské dovednosti, do kterých spadají metody práce s textem, například doslovná porozumění, hledání informací, vysuzování, shrnování, předvídání, vizualizace a další.

V současné době existuje řada čtenářských dovedností a využívá se mnoho způsobů k dosažení cílů ve čtenářské oblasti. Ve své práci se zaměřuji na rozvoj čtenářských strategií zařazených do programu v praktické části, které jsou zkoumány na základě jednotlivých lekcí programu.

V následujícím odstavci uvádím čtenářské dovednosti, které jsou rozvíjeny prostřednictvím programu v praktické části mé práce:

- **Plynulé čtení** – Plynulý ústní projev zahrnující pečlivou výslovnost, správné dýchání a vhodné tempo řeči.
- **Hlasitá a tichá četba** - Využívání vhodných způsobů a metod hlasité a tiché četby k porozumění textů přiměřené délky a náročnosti.
- **Čtení s porozuměním** – Vhodný styl četby, který zahrnuje čtenářské dovednosti pomáhající k pochopení významu textu.
- **Práce s informacemi** – Vhodné metody četby zahrnující vyhledávání, získávání a třídění informací.
- **Čtení s předvídáním** – Schopnost posuzování textu a vytváření si představy, co bude v ději následovat. Mezi formy předvídání patří například dokončování vět či doplňování příběhu.
- **Kladení otázek** – Způsob získávání dalších informací o konkrétním ději. Otázky mohou být pokládány před četbou, v jejím průběhu nebo až po přečtení celého textu. V tomto programu jsou otázky kladeny ze strany vychovatele.
- **Shrnutí** – Prostřednictvím shrnutí je pozornost zaměřena na důležité a charakteristické znaky v textu. Shrnutí by mělo být stručné a může proběhnout slovní i písemnou formou.
- **Vizualizace** – Způsob zpracovávání děje v naší mysli. Na základě daného textu si každý prostřednictvím vlastní představivosti vytváří konkrétní obrazy, barvy a postavy.
- **Monitorování** – Kontrolování smyslu textu v průběhu četby.
- **Hledání souvislostí** – Schopnost oddělování reality od smyšleného a zároveň propojování dějů s jinými nebo vlastní zkušeností (Šafránková, aj. 2012, s. 14-16).

Tyto dovednosti jsou zahrnuty do jednotlivých lekcí programu a jsou rozvíjeny prostřednictvím různorodých cvičení a úkolů práce s textem na 1. stupni základní školy.

3 Výchova ke čtenářství na základní škole

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání definuje požadavky na vzdělávání žáků základních škol. Tento dokument vychází z Národního programu vzdělávání (tzv. Bílá kniha), který je vypracován Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. RVP ZV definuje cíle, formy a metody výuky, obsah vyučování, jeho organizaci a další. Obsah rámcového vzdělávacího programu je rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí a oborů. Na základě rámcového vzdělávacího programu si každá škola individuálně vypracovává vlastní školní vzdělávací program, který obsahuje konkrétní cíle vzdělávání, metody a formy výuky pro danou základní školu (MŠMT 2013, s. 5).

Na 1. stupni základní školy jsou požadavky na rozvoj čtenářství charakterizovány ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace, konkrétně ve vyučovacím předmětu Český jazyk a literatura. Čtenářskou gramotnost rozvíjejí i další vzdělávací oblasti a doplňující obory, které rozšiřují základní vzdělávání a jeho vzdělávací obsah: Informační a komunikační technologie, Člověk a jeho svět, Dramatická výchova, Etická výchova a průřezová témata (MŠMT 2013, s. 14, 90).

3.1 Jazyk a jazyková komunikace

Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace navazuje na předškolní vzdělávání a rodinnou výchovu, kde je podpora řeči a komunikace nesmírně důležitá pro všestranný rozvoj žáků. Tato oblast zahrnuje osvojení si mateřského jazyka v písemné i mluvené formě, která vede k porozumění jazykovým sdělením a správnému vyjadřování. Obsah čtenářské výchovy se soustředí na podporu čtenářské gramotnosti a je zařazen do vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura, který se skládá ze tří složek: Komunikační a slohová výchova, Jazyková výchova a Literární výchova (MŠMT 2013, s. 16).

Žáci si prostřednictvím komunikační a slohové výchovy osvojují základní dovednosti četby zahrnující techniku čtení a práci s informacemi. Učí se naslouchat učitelům a zvědavým způsobem reagovat na mluvený projev spolužáků. Zdokonalují se v technice mluveného projevu, pracují s dechem, hlasem a učí se správně artikulovat. Dodržují základní pravidla komunikace ve společnosti a používají verbální a neverbální prostředky řeči (MŠMT 2013, s. 18).

Vzdělávací obor Jazyková výchova připravuje žáky na zvukovou oblast jazyka, tvarosloví a skladbu věty a souvětí. Žáci se rozvíjejí v oblasti slovní zásoby a osvojují si základní pravidla českého pravopisu. Učivo literární výchovy je primárně zaměřeno na

poslech a četbu literárních textů, kdy se žáci učí naslouchat přednesu učitele a ostatních žáků. Pracují tvořivě s literárními texty, prostřednictvím kterých se učí přednášet a reprodukovat text, dramatizovat či výtvarně zpracovat. Žáci se seznamují se základními literárními pojmy, které dokážou dělit podle literárních druhů a žánrů (MŠMT 2013, s. 19, 20).

Očekávané výstupy vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura pro 1. stupeň:

- Žáci čtou plynule a s porozuměním texty, které mají přiměřenou délku a náročnost.
- Žáci vyjadřují své pocity z přečteného textu a shrnují obsah.
- Žáci čtou a přednáší ve vhodném frázování a tempu literární texty přiměřené věku.
- Žáci v krátkých mluvených projevech správně dýchají a volí vhodné tempo řeči.
- Žáci užívají v mluveném projevu správné gramatické tvary slovních druhů a spojují věty do jednodušších souvětí vhodnými spojovacími výrazy.
- Žáci pracují tvořivě s literárním textem podle pokynů učitele a podle vlastních schopností.
- Žáci seřadí ilustrace podle dějové posloupnosti a vypráví podle nich jednoduchý příběh.
- Žáci rozlišují vyjadřování v próze a ve verších, odlišují pohádku od ostatních vyprávění.
- Žáci zvládají základní hygienické návyky spojené se čtením i psaním. (MŠMT 2013, s. 18-20).

3.2 Další vzdělávací oblasti a doplňující obory

Obsah čtenářské výchovy je také promítnut do dalších vzdělávacích oblastí a doplňujících oborů RVP ZV, které podporují čtenářskou gramotnost. Výchova zahrnuje tyto oblasti: Informační a komunikační technologie a Člověk a jeho svět. Dále zasahuje do doplňujících oborů jako je dramatická a etická výchova a související průřezová témata.

Ve vzdělávací oblasti **Informační a komunikační technologie** se žáci učí orientovat ve světě informací, pracovat s nimi a využívat je v běžném životě. Žáci se prostřednictvím internetu seznamují s jiným druhem komunikace. Vhodnými způsoby vyhledávají informace pro vlastní i jiné potřeby. Čtenářská výchova je v učivu zahrnuta pod témata: Společenský tok informací, Základní způsoby komunikace, Metody a nástroje vyhledávání informací, Formulace požadavku při vyhledávání na internetu (MŠMT 2013, s. 32-33).

Člověk a jeho svět spadá pouze pod 1. stupeň základního vzdělávání. Žáci jsou připravováni na praktický život prostřednictvím témat o člověku, rodině, společnosti, vlasti, přírody, kultury, zdraví a bezpečí. Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět navazuje na předškolní vzdělávání a výchovu v rodině. Žáci se učí popisovat jednotlivé jevy a děje, chápat jejich vzájemné vztahy a souvislosti, na základě toho si utvářejí svou vlastní představu o světě. V rámci této oblasti se žáci učí vyjadřovat vlastní názory a reagovat na myšlenky a názory svých spolužáků. Tato oblast se skládá z pěti tematických celků: Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás, Lidé a čas, Rozmanitost přírody a Člověk a jeho zdraví. Ve vztahu ke čtenářské výchově jsou definovány tyto cíle: *„orientace ve světě informací a k časovému a místnímu propojování historických, zeměpisných a kulturních informací“*, *„rozšiřování slovní zásoby v osvojovaných tématech, k pojmenování pozorovaných skutečností a k jejich zachycení ve vlastních projevech, názorech a výtvorech“* (převzato MŠMT 2013, s. 35-36).

V tematickém okruhu Lidé a čas si žáci osvojují základní poznatky v oblasti orientace v čase a dějích. Na základě učiva se žáci učí samostatně měřit čas a orientovat se v dějích jako je minulost, současnost a budoucnost. Žáci jsou prostřednictvím rodinné výchovy vedeni k samostatnému vyhledávání a zkoumání informací z dostupných zdrojů, které mohou dále využít například při navštívení knihovny (MŠMT 2013, s. 36).

Učivo dále obsahuje témata: Regionální památky a Báje, mýty a pověsti (MŠMT 2013, s. 39-40).

Očekávané výstupy vztahující se ke čtenářské výchově zahrnují tyto cíle:

- Žák dokáže využívat časové údaje při řešení různých situací v denním životě, rozlišuje děj v minulosti, přítomnosti a budoucnosti.
- Žák umí interpretovat některé pověsti nebo báje spjaté s místem, v němž žije.
- Žák umí využívat archivů, knihoven, sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti (MŠMT 2013, s. 39-40).

Žáci využívají osvojené čtenářské dovednosti ve všech vzdělávacích oblastech. Ve vzdělávací oblasti Člověk a svět práce žáci dokážou přečtené informace využít v běžném životě, například uvařit tak pokrm podle slovního návodu (MŠMT 2013, s. 84-85).

Cíle čtenářské výchovy jsou formulovány v očekávaných výstupech **dramatické výchovy** takto: Žák artikuluje na základě správného tvoření dechu a hlasu. Umí rozlišit situaci herní od reálné a dokáže spolupracovat ve skupině na tvorbě jevištní situace. Obsahem čtenářské výchovy se zde stává práce s příběhem, žáci se učí řadit děj podle

posloupnosti. Osvojují si nové poznatky v oblasti divadelní tvorby a seznamují se s improvizací a dalšími prvky dramatu (MŠMT 2013, s. 90-91).

Část učiva **etické výchovy** podporuje rozvoj v oblasti čtenářské gramotnosti, navazuje tím na vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace, obor Český jazyk a literatura. Žáci si v rámci etické výchovy zdokonalují projev písemný i ústní. Základním učivem je zde naslouchání a práce s literárními texty (MŠMT 2013, s. 92-94).

4 Školní vzdělávací program Základní školy Dobiášova

Základní škola Dobiášova se nachází v Liberci a umožňuje studium všem dětem v okolí čtvrti Rochlice. Výuka je rozdělena do devíti ročníků a v každém z nich jsou tři třídy. Jelikož je škola sportovně zaměřena, umožňuje žákům druhého stupně studium ve sportovních třídách se zaměřením na lehkou atletiku. V nabídce zájmových aktivit je zahrnuta hra na hudební nástroj, keramika, plavání, florbal, bruslení a další. Součástí školy je školní družina, která se nachází v přízemí budovy. Dále je zde žákovská kuchyňka, dvě odborné učebny PC a učebna hudební výchovy. V suterénu se nachází školní jídelna s vlastní kuchyní, sportovní hala, bazén, pobočka městské knihovny a školní dílna. V okolí školy se nachází školní pozemek a sportovní areál (ZŠ Dobiášova 2007a, s. 5).

Na základě RVP ZV si každá základní škola vypracovává svůj vlastní školní vzdělávací program, ve kterém shrnuje obsah vzdělávání, definuje konkrétní vzdělávací cíle vycházející z cílů rámcových a formuluje průřezová témata. Dále je zde vymezeno vzdělávání pro žáky SVP, charakteristika školy a školního prostředí. Školní vzdělávací program Základní školy Dobiášovy je rozdělen na první a druhý stupeň vzdělávání. Obsah vzdělávání na prvním stupni je rozdělen do sedmi vzdělávacích oblastí (ZŠ Dobiášova 2007a, s. 2):

- **Jazyk a jazyková komunikace** (Český jazyk, Anglický jazyk, Německý jazyk)
- **Matematika a její aplikace** (Matematika a její aplikace)
- **Informační a komunikační technologie** (Informační a komunikační technologie)
- **Člověk a jeho svět** (Prvouka, Přírodověda, Vlastivěda)
- **Umění a kultura** (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- **Člověk a zdraví** (Tělesná výchova)
- **Člověk a svět práce** (Pracovní činnosti)

4.1 Čtenářská výchova na základní škole

Čtenářská výchova prostupuje všemi vzdělávacími oblastmi ŠVP, cíle výchovy a obsah učiva je charakterizován ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace, konkrétně zasahuje do vyučovacího předmětu Český jazyk a literatura. Český jazyk a literatura je součástí vzdělávání v 1. – 5. ročníku s hodinovou dotací 9 hodin týdně a od 2. ročníku je vyučovací předmět rozdělen na tři složky: Komunikační a slohová výchova, Jazyková výchova, Literární výchova. Obsahy jednotlivých složek jsou shodné s RVP ZV (ZŠ Dobiášova 2007a, s. 19).

V rámci předmětu Český jazyk a literatura jsou rozvíjeny kompetence k učení, řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské a pracovní. Evaluace vychází z výsledků písemných a ústních projevů, úrovně vlastní prezentace a míry zapojení do spolupráce. Hodnocení žáka se zaměřuje na schopnost aplikovat Český jazyk v praktickém životě a prostřednictvím jazyka získávat potřebné informace. (ZŠ Dobiášova 2007a, s. 20).

Obsah a cíle čtenářské výchovy jsou zahrnuty ve složce Komunikační a slohová výchova a Literární výchova.

Očekávané výstupy čtenářské výchovy na konci ročníků 1. stupně

1. ročník:

- Žák se vyjadřuje spisovně a gramaticky správně s ohledem na svůj věk.
- Žák čte s porozuměním krátké texty.
- Žák se orientuje v textu Čítanky/Slabikáře a všímá si ilustrací v knihách (ZŠ Dobiášova 2007a, s. 20).

2. ročník:

- Žák uplatňuje základní čtenářské strategie
- Žák čte s porozuměním, během četby propojuje text s ilustracemi.
- Žák dokáže shrnout předchozí děj a dokončit závěr příběhu.
- Žák je schopen rozlišit prózu od poezie a zúčastnit se dramatizace pohádky (ZŠ Dobiášova 2007a, s. 23-24).

3. ročník:

- Žák dokáže vyprávět příběh na základě vlastních zážitků.
- Žák umí vyjádřit pocity z daného textu.
- Žák prostřednictvím četby poznává okolní svět i sebe sama (ZŠ Dobiášova 2007a, s. 25-26).

4. ročník:

- Žák dokáže číst s porozuměním náročnější texty přiměřené věku.
- Žák využívá osvojených dovedností k hlasité a tiché četbě.
- Žák propojuje poznatky z četby s jinými vyučovacími předměty.
- Žák umí vyhledávat důležité informace v encyklopediích, učebnicích a časopisech.
- Žák odděluje podstatné informace v textu od nepodstatných.
- Žák si osvojuje nové literární pojmy (ZŠ Dobiášova 2007a, s. 27-28).

5. ročník:

- Žák se vyjadřuje intonačně správně, volí vhodné tempo, pauzy a přízvuk podle komunikační situace.
- Žák v textu rozlišuje přímou a nepřímou řeč.
- Žák dokáže napsat literární text přiměřený jeho věku.
- Žák se seznamuje s díly světových a českých autorů dětské literatury a poznává ilustrace známých českých výtvarníků (ZŠ Dobiášova 2007a, s. 29-30).

Obsah čtenářské výchovy

Čtenářská výchova svým charakterem a obsahem úzce souvisí i s dalšími vyučovacími předměty a vzdělávacími oblastmi. Učivo je ve vyučovacím předmětu Český jazyk rozděleno do tří složek, ve kterých jsou charakterizovány rozvíjené čtenářské dovednosti.

Na konci 1. ročníku se žáci umí vyjadřovat spisovně z hlediska slovní zásoby, čtou s porozuměním jednoduché texty a vytváří si čtenářské návyky, seznamují se s dětskými časopisy a umí se orientovat ve Slabikáři nebo Čítance, prohlíží si ilustrace v knihách a dodržují základní hygienická pravidla při psaném projevu (ZŠ Dobiášova 2007a, s. 21).

Ve 2. ročníku jsou žáci schopni vyprávět příběh podle ilustrací, čtou plynule a s porozuměním, dovedou domyslet děj příběhu nebo shrnout obsah děje vlastními slovy, propojují obsahovou stránku textu s ilustracemi, rozpoznávají prózu od poezie (ZŠ Dobiášova 2007a, s. 23-24).

Žáci třetích ročníků se v mluvených projevech vyjadřují souvisle, jsou schopni vyprávět příběh a dokážou využívat čtenářské dovednosti a návyky při četbě jednoduchých textů (ZŠ Dobiášova 2007a, s. 25).

Na základě učiva ve 4. ročníku jsou žáci připraveni číst s porozuměním texty náročnějších charakterů a to tichou a hlasitou četbou, hodnotí text z různých hledisek, orientují se v textu a vyhledávají informace v učebnicích a encyklopediích, seznamují se základními literárními pojmy a shrnují obsah textu (ZŠ Dobiášova 2007a, s. 27-28).

V pátém ročníku základního vzdělávání žáci zdokonalují techniku mluveného projevu, pracují s intonací hlasu a volí vhodné tempo a přízvuk podle komunikační situace, rozlišují základní slovní druhy a vyjmenovaná slova a užívají je ve větách, jsou schopni napsat osnovu vyprávění, rozlišují přímou a nepřímou řeč, rozeznávají ilustrace českých umělců a rozlišují literaturu českou a světovou (ZŠ Dobiášova 2007a, s. 29).

5 Vzdělávací program školní družiny ZŠ Dobiášova

Vzdělávací program pro školní družinu Základní školy Dobiášova zahrnuje dvanáct vzdělávacích okruhů, z nichž každá oblast obsahuje konkrétní a rámcové vzdělávací cíle, tematické okruhy, metody a formy práce a druh rozvíjených kompetencí.

Čtenářská výchova prostupuje většinou vzdělávacích okruhů, které zahrnují práci s informacemi a mluveným projevem. Výchova ke čtenářství vychází ze dvou hlavních vzdělávacích okruhů: Jazyk, jazyková komunikace a dramatická výchova. V rámci kruhu Jazyk, jazyková komunikace a dramatická výchova jsou rozvíjeny všechny klíčové kompetence žáků. Cílem čtenářské výchovy v dané oblasti je rozvoj mluveného projevu a spisovného vyjadřování spojeného s rozšiřováním slovní zásoby. Čtenářské dovednosti jsou osvojovány prostřednictvím konkrétních metod a forem práce, obsahující hry pro rozvoj řeči a slovní zásoby, četbu a vyprávění, dramatizaci pohádek a zdokonalování techniky psaní. Oblast čtenářské výchovy je částečně zahrnuta do oblastí: Lidé kolem nás, Rozmanitosti přírody, Místo, kde žijeme, Lidé a čas. (ZŠ Dobiášova 2007b, s. 18).

5.1 Rozvoj čtenářské gramotnosti mimo vyučování

Na základě vzdělávacího programu si každá z vychovatelek vytváří vlastní osnovu, která zahrnuje harmonogram jednotlivých aktivit. Mezi tyto aktivity patří činnosti zájmové, odpočinkové, pohybové a také čtenářské. Čtenářské aktivity jsou zařazovány do programu na základě aktuálních témat školní družiny. Čtenářská výchova v tomhle ohledu nevychází ze školního vyučování, ale některé z metod a postupů se objevují i ve výuce českého jazyka. V rámci své pedagogické praxe jsem se zaměřila na metody a formy rozvoje čtenářství v konkrétní družině, kde jsem realizovala vytvořený program zaměřený na rozvoj čtenářství.

Čtenářské aktivity jsou obvykle zařazené v odpoledních hodinách, kdy žáci přicházejí z oběda a potřebují si odpočinout od školního vyučování. Během čtenářské výchovy jsou využívány dětské knihy, encyklopedie a řada dětských časopisů zahrnujících i školní časopisy. Organizace čtenářské výchovy probíhá na koberci, kdy vychovatelka předčítá na židli a žáci poslouchají četbu v libovolné poloze těla například v lehu na zádech.

Žáci mají možnost navštěvovat školní knihovnu, která je pobočkou knihovny městské. V knihovně je mnoho dětských knih zahrnujících různé žánry, které jsou rozdělené

podle věku. Žáci si zde mohou vypůjčit nejen knihy, ale i dětské encyklopedie a časopisy. Někteří žáci navštěvují knihovnu samostatně na základě dohody s rodiči.

Čtenářská výchova ve školní družině zahrnuje tyto aktivity:

- Předčítání učitele a četba žáků – Přednesová četba vychovatelky je zahrnuta na začátku výchovy. Vychovatelka jde příkladem a zlepšuje tím čtenářský výkon žáků.
- Četbu a shrnování děje – Žáci vlastními slovy shrnují předchozí děj, v mluveném projevu formulují celé věty.
- Četbu a kresbu – Žáci kreslí obrázek doprovodný k dané četbě.
- Četbu a domýšlení děje – Žáci využívají vlastní představivosti k dokončení nedočetného příběhu. Dokončování příběhu může být písemnou formou, ústní nebo formou kresby/malby.
- Četbu a pantomimu – Žáci ztvárňují určené pasáže v textu pohybovým doprovodem.
- Četbu s doprovodnými otázkami – Žáci zodpovídají otázky k ději v průběhu četby nebo na jejím konci. Otázky mohou být položeny ještě před samotnou četbou, aby se k nim v závěru mohlo znovu vrátit. Žáci mohou otázky klást i vychovatelce.
- Četbu poezie a domýšlení veršů – Žáci hledají shodné rýmy, na které vymýšlejí další (slova se stejnou zvukovou shodou hlásek).

5.2 Další instituce podporující čtenářství

Čtenářskou gramotnost podporují také školní kluby, instituce a organizace mimo školní vyučování, projekty a akce zaměřené na rozvoj čtenářství.

Školní čtenářské kluby jsou pro děti a mládež značným přínosem už v mladším školním věku, nabízejí dětem mnoho různorodých aktivit zaměřených na rozvoj a podporu čtenářských dovedností. Hlavním záměrem čtenářských klubů je motivace dětí k četbě, práce s týmem dětí jako s kolektivem mladých čtenářů a zajištění dostatku knih, které si děti mohou číst i v domácím prostředí. Čtenářské dílny jsou nedílnou součástí klubů zahrnující aktivní četbu dětí a povídání si o přečteném. Děti zde mají možnost vlastní volby knih, vzájemného doporučování zajímavých titulů svým vrstevníkům a vypůjčení si rozečtené knihy domů (Poláková, aj. 2014, s. 34-35).

Učební metody a postupy školních klubů jsou zaměřeny na rozvoj a podporu čtenářské gramotnosti a hlavně k samostatné četbě dětí. Nedílnou součástí aktivní četby je

také rozvoj čtenářských dovedností prostřednictvím zajímavých a zábavných činností. K porozumění textu slouží právě tyto metody (Poláková, aj. 2014, s. 39):

- hledání souvislostí mezi četbou a vlastní zkušeností
- čtení s předvídáním
- podpora zvědavosti
- kladení otázek k četbě
- převyprávění děje (Poláková, aj. 2014, s. 39)

Čtenářská činnost rodičů je v klubech více než vítaná, je postavena na principu dobrovolnosti rodičů a zájmu dítěte. Rodiče mohou spolupracovat se školními kluby a být součástí programu čtenářských dílen. Čtenářský klub mohou navštívit v rámci otevřených dnů nebo se zúčastnit čtenářských akcí a projektů v průběhu celého roku (Poláková, aj. 2014, s. 100).

V poslední době se do popředí dostávají veřejné knihovny, které fungují již mnoho let a přicházejí tak s nabídkou nových činností zaměřených na podporu čtenářství. Do svých každodenních režimů zapojují různorodé programy, kterými motivují především malé čtenáře. Tyto programy mohou zahrnovat dílny čtení, různé druhy soutěží, exkurzí či výstav. Děti se mohou setkat s autory svých oblíbených knih nebo se zúčastnit workshopů či jiných zajímavých čtenářských aktivit. Každá knihovna se dále individuálně zapojuje do projektů, které oslovují čtenáře všech věkových kategorií. Mezi tyto projekty patří například Týden knihoven, Světový den knihy a autorských práv, Měsíc čtenářů a další. Klub dětských knihoven SKIP a Centrum dětského čtenářství jsou ústředními koordinátory vlivu knihoven (Zemanová 2011).

Malé i dospělé čtenáře lákají svými zajímavými programy Knižní veletrhy, do kterých spadá jeden z nejznámějších knižních veletrhů střední Evropy: Veletrh dětské knihy v Liberci. Tyto veletrhy se zajímají o všechny věkové kategorie čtenářů od čtenářů malých až po mládež a dospělé a nabízejí celou řadu různých programů a akcí, které zahrnují knižní novinky a k nim doprovodné činnosti (Zemanová 2011).

Celostátní projekty, zahrnující kampaň Rosteme s knihou a Celé Česko čte dětem, se zaměřují na rozvoj čtenářské gramotnosti a podporu čtenářství prostřednictvím nabídky knih. Projekt Rosteme s knihou spolupracuje s dětmi i dospělými a knihovníky, kteří se zajímají o četbu nových publikací vztahujících se ke konkrétnímu věku. Projekt Celé Česko čte dětem je postaven na vzájemné interakci dětí a rodičů. Samotný plán spočívá v každodenním předčítání rodičů dětem příběhů před spaním s minimální časovou dotací 20 minut, což vede k upevnění vztahů a harmonii rodinného prostředí. Rodiče jsou vedeni

nejen k předčítání, ale i k vlastnímu vyprávění příběhů, které rozvíjí i jejich představivost a řeč (Zemanová 2011).

6 Shrnutí teoretické části

V teoretické části byly popsány a vysvětleny pojmy související se čtenářstvím a čtenářskou gramotností. Dále byly vymezeny konkrétní čtenářské dovednosti obsažené v edukačním programu praktické části.

Studiem Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání bylo zjištěno, jaké jsou požadavky na čtenářskou výchovu na základních školách a do jakých vzdělávacích oblastí je zařazena.

Na základě analýzy vzdělávacích programů základní školy a školní družiny byl charakterizován obsah čtenářské výchovy v daných oblastech a předmětech, kde bylo zjištěno, že čtenářství ve školní družině nevychází z osnov školního vyučování. Čtenářská výchova se ve školní družině soustředí zejména na rozvoj mluveného projevu a spisovného vyjadřování, které je spojeno s rozšiřováním slovní zásoby formou herních činností.

Několikahodinový program pro žáky 1. stupně se zaměřením na čtenářství navazuje na analýzu vytvořenou na základě studia ŠVP v druhé části práce.

PRAKTICKÁ ČÁST

7 Úvodní představení programu

Program zaměřený na podporu čtenářství byl vytvořen na základě analýzy školního vzdělávacího programu ZŠ Dobiášova s ohledem na požadavky RVP ZV. Jeho obsah zároveň vychází z vlastního vzdělávacího programu školní družiny a byl zahrnut do jejího denního režimu. V jednotlivých lekcích jsou rozpracovány čtenářské aktivity zaměřené na rozvoj čtenářské gramotnosti. V úvodu jsou formulované očekávané výstupy programu představující dlouhodobé cíle, které se plní průběžně a krátkodobé cíle vždy v úvodu každé nové lekce. Žáci si prostřednictvím jednotlivých lekcí budují vztah k četbě a osvojují si dovednosti v oblasti čtenářství zahrnující plynulou četbu, čtení s porozuměním, shrnování děje a další.

Program rozvoje čtenářství byl zpracováván a realizován ve školní družině Základní školy Dobiášova. Jednotlivé lekce byly navrženy pro žáky 2. třídy 1. stupně a jejich struktura vypracována od října roku 2015 do ledna roku 2016. Během tvorby programu byly využity literární i internetové zdroje, které jsou zmíněné na konci programu. Ucelený program se skládá ze sedmi lekcí s cílem nalezení možných způsobů motivace žáků k četbě a rozvoje řečových a jazykových dovedností.

První část programu seznamuje žáky s různými druhy literárních žánrů. V další části pracují ve skupinách, ve kterých se učí rozlišovat poezii od prózy. Jedna z lekcí se věnuje dramatické výchově, s daným úkolem dramatisace pohádky na zadané téma. Celý program zastřešuje pohádka O Sněhurce a sedmi trpaslících od bratří Grimmů, po každé lekci žáci získají jednu čtenářskou dovednost neboli jednoho trpaslíka, kterého si mohou vybarvit. V závěrečné části vznikne čtenářská záložka do knihy se všemi sedmi trpaslíky.

Prostřednictvím metod pozorování a rozhovorů bylo zjišťováno, jaký vztah mají žáci k četbě a o jakou literaturu se zajímají. Dále byl veden rozhovor s vychovatelkou dané skupiny žáků a její zpětná vazba k celému programu. V rámci programu byla rozšířena knihovna ve školní družině a zajištěna spolupráce se školní knihovnou, která ve škole funguje jako pobočka Krajské knihovny Liberec.

Závěr byl věnován výstavě jednotlivých děl, společné reflexi a vyhodnocení celého programu.

7.1 Program rozvoje čtenářství ve školní družině

Název programu: Sněhurka a sedm trpaslíků

Věk: žáci 1. stupně (7-9 let)

Počet: 15-20 žáků

Délka trvání programu: 7 vyučovacích hodin po 45 minutách

Počet lekcí: 7 lekcí zakončených výstavou děl žáků

Motivace:

Celý program je provázán pohádkou Sněhurka a sedm trpaslíků z knihy Nejkrásnější pohádky od bratří Grimmů (Fischerová 1993, s. 116-127). Úkolem žáků je plnit jednotlivá zadání lekcí, na jejímž konci získají jednoho trpaslíka z pohádky. Na začátku programu žáci obdrží papírovou záložku, na které jsou natištěni všichni trpaslíci ve zmenšené podobě. Na konci každé lekce žáci vybarví vždy jednoho z uvedených trpaslíků a na konci programu jim vznikne barevná záložka do knihy, kterou si každý individuálně dotvoří.

Čtenářské kompetence:

1. **Plynulé čtení** – Plynulý ústní projev zahrnující pečlivou výslovnost, správné dýchání a vhodné tempo řeči.
2. **Hlasitá a tichá četba** - Využívání vhodných způsobů a metod hlasité a tiché četby k porozumění textů přiměřené délky a náročnosti.
3. **Čtení s porozuměním** – Vhodný styl četby, který zahrnuje čtenářské dovednosti pomáhající k pochopení významu textu.
4. **Práce s informacemi** – Vhodné metody četby zahrnující vyhledávání, získávání a třídění informací.
5. **Čtení s předvídaním** – Schopnost posuzování textu a vytváření si představy, co bude v ději následovat. Mezi formy předvídaní patří například dokončování vět, doplňování příběhu a další.
6. **Kladení otázek** – Způsob získávání dalších informací o konkrétním ději. Otázky mohou být pokládány před četbou, v jejím průběhu nebo až po přečtení celého textu. V tomto programu jsou otázky kladeny ze strany vychovatele.

7. **Shrnování** – Prostřednictvím shrnování je pozornost zaměřena na důležité a charakteristické znaky v textu. Shrnování by mělo být stručné a může proběhnout slovní i písemnou formou.
8. **Vizualizace** – Způsob zpracovávání děje v naší mysli. Na základě daného textu si každý prostřednictvím vlastní představivosti vytváří konkrétní obrazy, barvy a postavy.
9. **Monitorování** – Kontrolování smyslu textu v průběhu četby. Toto může ovlivnit řada faktorů, jako je únava, nemoc a další.
10. **Hledání souvislostí** – Schopnost oddělování reality od smyšleného a zároveň propojování dějů s jinými nebo vlastní zkušeností (Šafránková, aj. 2012, s. 14-16).

Očekávané výstupy programu:

- Žáci se v ústním projevu vyjadřují výstižně a v krátkých mluvených projevech pečlivě vyslovují, správně dýchají a volí vhodné tempo řeči.
- Žáci se v mluveném projevu vyjadřují gramaticky správně a formulují věty, které spojují do jednodušších souvětí vhodnými spojovacími výrazy.
- Žáci využívají efektivně vhodné způsoby a metody hlasité a tiché četby k porozumění textů přiměřené délky a náročnosti.
- Žáci využívají efektivně vhodný způsob četby, správného frázování a tempa literárních textů přiměřených věku.
- Žáci formulují a vyjadřují své myšlenky a pocity z přečteného textu v logickém sledu a shrnují obsah, který přečetli v ústním projevu.
- Žáci vybírají a využívají vhodné způsoby a metody učení, třídí informace a na základě jejich pochopení pracují tvořivě s literárním textem podle pokynů učitele a podle vlastních schopností.
- Žáci vhodnými způsoby (logicky) řadí ilustrace, podle kterých vypráví jednoduchý příběh.

- Žáci operují s obecně užívanými termíny a rozlišují různé typy textů – próza a poezie.
- Žáci používají účinně dostupné materiály a vybavení, dodržují vymezená pravidla ke zvládnutí základních hygienických návyků spojených se čtením i psaním.
- Žáci naslouchají promluvám druhých lidí, porozumí jim a zapojují se do diskuse v kruhu (MŠMT 2013, s. 10-20).

Témata lekcí:

- 1) Seznámení se s knihami** – Tato úvodní lekce zahajuje celý program, žáci budou hledat ukryté knihy, které následně roztřídí do jednotlivých kategorií a skupin. Dále se seznámí s obsahem a ilustracemi knih. Na konci lekce vybereme jednu společnou knihu, kterou budeme v průběhu programu číst.
- 2) Exkurze do školní knihovny** – V následující lekci se žáci seznámí s prostředím školní knihovny, která je pobočkou knihovny městské. Na začátku lekce si budeme na knihovnu pouze hrát, každá dvojice žáků sehraje krátkou situaci v knihovně. Dále následuje exkurze do školní knihovny, kde si žáci budou smět najít oblíbenou knihu, vypůjčit si ji a zřídit čtenářský průkaz.
- 3) Má oblíbená kniha** – Žáci představí ostatním spolužákům svou oblíbenou knihu, kterou stručně popíší a vyjmenují hlavní postavy. V následující aktivitě si zahrajeme na spisovatele a ilustrátory, každý žák vytvoří vlastní přebal na knihu, který bude záviset jen na jeho představivosti.
- 4) Hrajeme si s časopisy** – Lekce obsahuje hru s dětskými časopisy zahrnující časopis Čtyřlístek, Sluníčko a další. Úkolem žáků bude seřadit ilustrace podle děje a převyprávět příběh podle posloupnosti. Žáci se naučí orientovat v textu a rozlišovat úvod, střed a závěr příběhu.
- 5) Próza a poezie** – V této lekci se žáci naučí rozeznávat prózu od poezie prostřednictvím různorodých aktivit. V závěru lekce zodpoví otázky v testu k danému tématu.
- 6) Kniha a divadlo** – Obsahem lekce je hra na divadlo, kdy žáci zdramatizují pohádku podle knižní předlohy Sněhurka a sedm trpaslíků od bratří Grimmů. V průběhu lekce se žáci seznámí s pojmem improvizace a na jejím konci společně zhotoví výtvarný plakát k pohádce.

7) **Výstava čtenářů** – V úvodu lekce žáci společně budují čtenářský koutek ve vybraném místě družiny, následuje společná dohoda na pravidlech čtenářského koutku a jejich respektování. Poté proběhne bodování a vyhodnocení jednotlivých děl žáků a rozdání cen v podobě knih a dětských časopisů. Výstava děl čtenářů zakončí sedmou lekci i celý program.

7.2 Představení jednotlivých lekcí programu

7.2.1 LEKCE 1– Téma: Seznámení se s knihami

Záměrem této lekce je uvedení žáků do celého programu prostřednictvím hledání ukrytých knih a rozlišování knižních žánrů. Žáci vymezí svůj vztah ke knihám a seznámí se s knižními ilustracemi. Tato lekce u žáků rozvíjí pozornost a orientaci v prostoru.

Cíle:

- Žák se seznámí s knihami různých žánrů.
- Žák popíše svůj vztah ke knihám a četbě.
- Žák třídí knihy podle jejich žánrů a hodnotí ilustrace na základě vlastních dojmů.

Pomůcky:

- lístečky s žánry knih
- knihy a časopisy:
 - Děti z Bullerbynu: A. Lingrenová
 - Hozníkova cesta: B. Říha
 - Pohádky bratří Grimmů: G. Fischerová
 - O letadélku Káněti: B. Říha
 - Pipi dlouhá punčocha: A. Lingrenová
 - Krkonošské pohádky: B. Šimková
 - Krysáci: J. Žáček
 - Příšerky a příšeri: P. Šrut
 - Žofka, ředitelkou Zoo: M. Macourek
 - Broučci: J. Karafiát
 - encyklopedie, zpěvníky, slovníky, učebnice a časopisy

Zarátování: (5 minut)

Hledej a dotkni se: Žáci chodí během říkadla v prostoru a hledají tajný vzkaz od prvního trpaslíka z pohádky. V dopise stojí říkanka, která by měla napovědět další činnost žáků. Po rozluštění říkanky žáci hledají ukryté knihy po místnosti, každý najde minimálně jednu knihu a přinese si ji do středu koberce. Na konci lekce žáci obdrží papírovou záložku se všemi trpaslíky, kteří je budou v průběhu programu provázet a po každém vyřešeném úkolu si budou smět jednoho vybarvit.

Úvodní říkanka

*Jede, jede mašinka,
veze, veze písmenka.*

*Vyhraje, kdo najde vkrátku,
co má K (L, H, N ...) na začátku.*

*Hledám, hledám, co mám znát,
pojd' mi, Kubo, pomáhat.*

*Do všech koutů zajdi,
Knihu svou si najdi (Pipková 2008).*

Hlavní část: (30 minut)

- 1. Shromáždění ukrytých knih:** Každý popíše knihu, kterou našel, zda ji zná či ne. Poté si společně povídáme o tom, jaký máme vztah ke knihám a četbě. Žáci si mohou knihy prohlížet a listovat jimi.
- 2. Třídění knih:** Společně spočítáme, kolik se našlo knih, poté žáky shromáždím do jedné velké skupiny. Žáci třídí knihy a dávají je na stoly podle druhů žánrů (na lístečcích) na pohádky, příběhy, zpěvníky, učebnice, encyklopedie, slovníky. Žáci pracují samostatně, každý se snaží zařadit alespoň dvě knihy, jako nápovědu jim kladu otázky a nasměruji je k hledání společných znaků publikací.
- 3. Všimáme si ilustrací v knihách:** Každý žák si v knize najde ilustraci, která ho zaujme a ostatním odůvodní svůj výběr. Cílem aktivity je seznámit žáky s ilustracemi daných knih, kdy si pak lépe utvoří představu, o čem by konkrétní kniha mohla být.
- 4. Společná kniha:** Společně vybíráme knihu, kterou budu předčítat vždy v závěru programu. Pokud se žáci neshodnou na výběru, zvolím metodu losování.
- 5. Předčítání:** Jiří Žáček: Krysáci, plynulé a hlasité předčítání žákům vždy ve zbylém čase v závěru programu. Na konci každé kapitoly umožním čas pro shrnutí děje a zpětnou vazbu žáků.

Reflexe žáků: (5 minut)

Prostřednictvím pokládaných otázek jsem se snažila zjistit, jaký mají žáci vztah k četbě. Převážná část žáků má doma svou vlastní knihovnu a čte denně minimálně 10 minut. Pouze čtyři chlapci pravidelně navštěvují městskou knihovnu, kde mají zřízený svůj vlastní průkaz. Nejoblíbenější aktivitou bylo hledání a třídění knih. Žáci se každého úkoly zhostili velmi pohotově a společně si pomáhali i přes to, že měli pracovat samostatně. Většinu z nich nejvíce zaujaly knihy: O Dášence, Děti z Bullerbynu a časopisy, Krkonošské pohádky a Krysáci, které jsme později vybrali jako knihu k předčítání.

Hodnocení lekce proběhlo palcovou formou, kdy žáci ukazovali palec nahoru, dolů a do středu dle oblíbenosti. Převážnou část první lekce zaujala a bavila, větší část dětí hodnotila lekci jako nenáročnou. Náročnost lekce nebyla příliš vysoká, mým záměrem bylo především vzbudit dětský zájem a motivovat tak žáky k dalším činnostem.

Vlastní reflexe:

Atmosféra v družině se rázem změnila, žáci poslouchali se zaujetím a nadšeně vykřikovali své názory. V úvodu lekce žáci pracovali hromadně, abych stmelila kolektiv a podpořila pozitivní spolupráci. Žáci si více vzájemně pomáhali, naslouchali názorům jiným a nechovali se k sobě hrubě. I přes vzájemnou návaznost aktivit jsme o několik minut překročili časový rámec lekce. Žáci potřebovali mnohem více prostoru pro seznámení se s jednotlivými knihami a vyjádření vlastních názorů. Náročnost lekce nebyla příliš vysoká, mým záměrem bylo především vzbudit zájem žáků a motivovat je tak k dalším činnostem. Žáci měli dostatek prostoru k tomu, aby se mohli s knihami seznámit, listovat jimi, hrát si, číst v nich a poté vyjádřit svoje pocity a názory z přečteného. Knihy byly po každé lekci plně dostupné všem žákům, kteří si je chtěli půjčit.

7.2.2 LEKCE 2– Téma: Exkurze do školní knihovny

V této lekci budou žáci vymýšlet slova spojená s knihovnou. Poté navštíví školní knihovnu (pobočku městské knihovny), kde se naučí orientovat a vyhledávat oblíbené žánry.

Cíle:

- Žák se orientuje ve školní knihovně.
- Žák samostatně vyhledá konkrétní knihy nebo informace.
- Žák si osvojí základní pravidla chování v knihovně.

Pomůcky:

- hádanky a říkadla
- čtvrtka formátu A2
- fixy, pastelky, guma
- kniha: Krysáci: Jiří Žáček

Zarátování: (10 minut)

Hádanky a říkadla: Žáci hádají slovo knihovna prostřednictvím nápověd, které jsou od druhého trpaslíka ukryté v místnosti.

Nápovědy:

- a. Samé listy, samé stránky, od románů, po pohádky.
- b. Najdeme zde poklady, pověsti a záhady.
- c. Naplněná vědomostmi, příběhů je také dosti.
- d. Malí, velcí, dospělí, může sem jít kdokoli.
- e. V Liberci je jenom jedna, prostorná a úctyhodná.

Myšlenková mapa: Žáci vymýšlejí slova, která se pojí s knihovnou a zapisují je nebo zakreslují do myšlenkové mapy (např. knihovna – návštěvníci – knihovníci - knihy – pohádky - papír – pero – písmo – text – černá – inkoust).

Hlavní část: (35 minut)

- 1. Hra na knihovnu:** Žáci hledají ukrytý vzkaz od trpaslíka, který je rozdělí do dvojic. Každá dvojice dostane lísteček se situací v knihovně (půjčování knih, vracení knihy atd.), kterou společně sehrají. Cílem scének je osvojení si chování a řešení situací v knihovně. Některé situace si slovně popíšeme a vysvětlíme.
- 2. Exkurze v knihovně:** Společná návštěva školní pobočky s menší skupinou žáků, z nichž převážná část nevlastní čtenářský průkaz. Na místě si společně připomeneme základy slušného chování v knihovně a metody vyhledávání konkrétních knih. Poté budou mít chvíli na individuální prozkoumání knihovny a literatury.
- 3. Hledání oblíbených knih:** Žáci dostanou prostor pro vlastní prozkoumání a poznávání knihovny, vyzkoušejí si vyhledat oblíbenou knihu, kterou by si rádi vypůjčili nebo měli doma. Prostřednictvím komunikace se pokusím zajistit spolupráci s knižní pobočkou, která by poskytovala knihy rovnou do školní družiny.
- 4. Zřízení čtenářského průkazu:** V závěru prohlídky žáci obdrží přihlášky ke zřízení čtenářského průkazu. Po dohodě s rodiči si je vyplní a mohou si nechat zřídit čtenářský průkaz.
- 5. Předčítání:** Jiří Žáček: Krysáci, kladení otázek k ději.

Reflexe žáků: (5 minut)

Z důvodu malých prostorů v knihovně se dnešní exkurze mohli zúčastnit jen někteří žáci. Exkurze zároveň slouží jako motivační prostředek pro méně aktivní žáky v četbě a jako zajímavý způsob odměny. Žáci se chovali slušně a s nadšením si obstarávali dostupné informace o půjčování a vyhledávání knih. Každý si našel minimálně jednu knihu, kterou by si chtěl přečíst a přišel mi ji ukázat. Po společné dohodě si žáci odnesli přihlášky domů, kde je společně s rodiči mohli vyplnit. Příští den mi všichni tito žáci přišli ukázat vyplněnou přihlášku čtenáře a poplatek k založení průkazu. Žáci dnešní exkurzi hodnotili prostřednictvím kresby, každý obdržel papír formátu A5 a na něj nakreslil knihu, aktivitu nebo situaci, která ho v knihovně nejvíc zaujala.

Vlastní reflexe:

Žáci dnes měli možnost navštívit školní knihovnu, kde si mohli vyhledat svou oblíbenou nebo i vysněnou knihu a po založení průkazu si ji přijít vypůjčit. Před samotnou exkurzí byli poučeni o slušném chování v knihovně. V úvodu exkurze jsme si s žáky vysvětlili pojem knihovna a knihkupectví a rozdíl mezi nimi. Jeden z žáků vlastnil čtenářský průkaz a také si ihned zapůjčil dostupnou literaturu. Ostatní žáci nadšeně vyhledávali oblíbené knihy/časopisy a zvědavě se vyptávali na informace o své knize a čtenářském průkazu. Po odchodu si každý zapsal název knihy, kterou by si chtěl později vypůjčit. Na konci prohlídky žáci obdrželi přihlášky a informace k založení čtenářského průkazu. Návštěvu knihovny zopakují s dalšími žáky v nejbližším možném termínu.

7.2.3 LEKCE 3– Téma: Má oblíbená kniha

V této lekci žáci představí svou oblíbenou knihu ostatním a řeknou o ní pár vět. Na tuto aktivitu naváže tvorba knižního přebalu na oblíbenou nebo fantazijní knihu. Zde se soustředím na rozvoj vyjadřovacích schopností a paměti.

Cíle:

- Žák dokáže zodpovědět otázky k přednesové četbě učitele.
- Žák ostatním spolužákům představí a slovně popíše svou oblíbenou knihu.
- Žák přečte plynule krátký úryvek z oblíbené knihy ve vhodném frázování a tempu.

Vedlejší cíl:

- Žák pozorně naslouchá promluvám spolužáků, porozumí jim a zapojují se do diskuse v kruhu.

Pomůcky:

- oblíbená kniha
- čtvrtky formátu A4
- kresebné materiály – tužky, pastelky, fixy, pera, guma

Zarámování: (5 minut)

Hra na paměť: Hlasitě a srozumitelně přečtu řadu deseti slov, které z mé oblíbené knihy vybral další trpaslík a vyhlásil soutěž, kdo se jich snaží co nejvíce zapamatovat a zapsat na papír. Následuje krátká společná kontrola zapsaných slov. Poté řadu slov rozšířím o další tři, která žáci hledají.

Všechna slova: holčička, pes, maminka, škola, dort, prázdniny, déšť, hastrman, jehně, poklad

Přidaná slova: trápení, saně, zub

Hlavní část: (35 minut)

1. **Četba z mé oblíbené knihy:** Představím žákům svou oblíbenou knihu, přečtu krátký úvodní úryvek. Žáci se snaží přijít na to, o čem kniha je a kdo v ní vystupuje. Poté pokládám doplňující otázky k četbě: Kdo je hlavní vypravěč děje? Kolik žije dětí v Bullerbynu? Jaká jsou jména dětí z Bullerbynu? Kam děti chodí do školy?

2. **Oblíbená kniha:** Žáci si do družiny přinesou svou oblíbenou knihu, každý v kruhu představí svou knihu a pokusí se pár slovy říci o čem kniha je a proč ji má rád, případně kdo je autorem knihy. Na konci lekce ve zbylém čase přečtou úryvek.
3. **Výstava:** Vytvoříme výstavu knih, kterou si s žáky procházíme a hodnotíme jednotlivé knihy (líbí, nelíbí, chtěl/a bych si ji přečíst, chtěl/a bych si ji prohlédnout). Žáci si (po domluvě s rodiči) vzájemně půjčují své knihy, prohlížejí si je a listují v nich.
4. **Tvorba přebalu na knihu:** Každý žák obdrží čtvrtku formátu A4 a tu si přeloží na polovinu. Nyní má za úkol jakkoli výtvarně ztvárnit přebal na svou oblíbenou knihu. Do přebalu může napsat několik vět o svém příběhu. Během tvorby vymyslí název knihy a podepíše se jako autor a ilustrátor.

Reflexe žáků: (5 minut)

Úvodní aktivita žáky motivovala k další činnosti. Žáci se soustředili na četbu daných slov a poctivě zapisovali všechna, která si zapamatovali. Největší počet slov si zapamatovali právě chlapci, kteří si zapsali až osm slov. Přidaná slova postřehli také spíše chlapci a několik dívek. Jako další následovala má přednesová četba, během které jsem se snažila udržet klid a kázeň, aby se žáci soustředili na text a poté zodpověděli doplňující otázky. Nejobtížnější byly poslední dvě otázky, kdy si žáci nevzpomněli na jména dětí z vesnice a kam chodí do školy. Žáci měli problém s výslovností cizích slov, proto jsme si některá nahlas hromadně zopakovali a vysvětlili.

Po této lekci jsem zjistila, že dívky preferují knihy Monster High, Ledové království, Zábavné příběhy Čtyřlístku, Děti z Bullerbynu, Dášenska čili život štěněte a pohádky. Nejvíce oblíbené jsou dětské příběhy, které žáci znají z televizních filmů či seriálů. Chlapci nás seznámili s knihami typu Deník malého poseroutky, Mimoni, Angry birds, Honzíkova cesta, Krkonošské pohádky. V závěru lekce měl každý říci jedno slovo (v infinitivu), které by charakterizovalo jeho pocit z aktivit a činností (např. radost, nuda, štěstí, nadšení, překvapení, otrava atd.).

Vlastní reflexe:

Žáci si dnes směli přinést do družiny svou oblíbenou knihu nebo knihu, kterou právě čtou. Zajímají se především o příběhy se superhrdiny nebo o humorné příběhy z filmových zpracování, také je spíše motivuje výrazný a barevný přebal knihy např. Mimoni. Převážná část dívek čte plynule i u hlasité četby, je znát, že čtou doma a rády. Chlapci si spíše předčítají v duchu a hlasitá četba se jim zatím příliš nedaří.

Dnešní cíl lekce byl splněn, značná část aktivit byla klidová a relaxační, bylo obtížné udržet kázeň a pozornost žáků. Žáky dnes nejvíce bavila tvorba vlastních přebalů na knihu a většina z nich už začala vymýšlet i vlastní příběh či úryvek své vymyšlené knihy. Žáci si do knih samostatně narýsovali linky a poté vymýšlely vlastní příběh. Do samotné tvorby jsem příliš nezasahovala, abych děti neovlivňovala vlastními názory. Snažila jsem jim dopřát prostor pro vlastní tvorbu a případně pomáhat s opravou textu. Jelikož nám tvorba přebalů na knihu zabrala mnoho času, společně jsme se domluvili, že si na konci každé lekce necháme čas na dokončování knih.

7.2.4 LEKCE 4– Téma: Hrajeme si s časopisy

Záměrem této lekce je rozšíření knižní nabídky o dětské časopisy, které budou mít žáci k dispozici po dobu celého programu. Žáci si budou v průběhu lekce hrát s příběhem: skládat jej dohromady a domýšlet jeho závěr. Obsah této lekce podporuje rozvoj myšlení, představivosti a spolupráce ve skupině.

Cíle:

- Žák dokáže opisem popsat dané slovo.
- Žák logicky seřadí ilustrace podle děje.
- Žák vymyslí pět krátkých vět, které dokončují příběh.

Pomůcky:

- časopisy – Čtyřlístek, Dráček, Mateřídouška, Sluníčko
- papíry, psací a kresebné pomůcky
- rozstříhaný příběh z časopisu Čtyřlístek

Zarátování: (10 minut)

Hádáme slova: Sedící žák na židli hádá slova (o svátku Halloween), která mu opisem vysvětluje žák stojící před ním. Daná slova ukazují na lístečcích za žákem sedícím na židli. Jakmile si stojící neví rady, jak vysvětlit dané slovo, může jej vyjádřit pantomimou. Každá dvojice hádá 2-3 slova a poté se střídá s jinou dvojicí, pokud žák na židli slovo neuhodne, střídá se s jinou dvojicí.

Vybraná slova: dýně, netopýr, pavučina, duše/duch, svíčka, maska, mumie, pavouk, čarodějnice, kočka, koště, bonbon, čokoláda, ovoce, zvonek, dveře

Příklad opisu: dýně = zelenina, kterou o Halloweenu vydlabáváme a dáváme do ní svíčku

Hlavní část: (35 minut)

1. **Svátek Halloween/Dušičky:** Krátké povídání na téma Halloween (co je to za svátek, proč, kdy a kde se slaví, jak se slaví u nás, zvyky a tradice).
2. **Práce s ilustrací:** Žáci jsou rozděleni na tři skupiny, po místnosti hledají rozstříhané obrázky, které ztratil čtvrtý trpaslík. Skupiny jsou rozdělené podle čísel a snaží se příběh seřadit podle děje. Každá skupina má část příběhu (úvodní část, střed zápletky, závěrečná část). Po dokončení následuje kontrola jednotlivých částí tak, že každá skupina shrne svůj děj vlastními slovy. Dále následuje připojení jednotlivých částí do celku. Poté si společně přečteme celý komiks.

- 3. Hra s dětskými časopisy:** Žáci si mohou ve zbylém čase číst/listovat dětskými časopisy, které přinesu do družiny. Půjčují si je vždy u mě nebo u paní vychovatelky a po dočtení opět vrátí na své místo do knihovny. Žáci si v časopisech můžou číst, listovat jimi nebo z nich tvořit.

Reflexe žáků: (5 minut)

Prostřednictvím dnešní lekce jsem zjistila, že si mnoho dívek kupuje každý týden minimálně jeden dětský časopis, který poté celý přečtou. Mezi nejčtenější časopisy patří Čtyřlístek a Sluníčko a mezi nejoblíbenější komiksy v časopisu Čtyřlístek patří příběhy s angličtinou. Každý z žáků si dnes vybral jednu aktivitu, která se mu nejvíce líbila a tu ostatním popíše a zdůvodní. Dále žáci hodnotili, jak se jim pracovalo ve skupině, do které byly zařazeny. Nejoblíbenější aktivitou dnes bylo skládání příběhu ve skupinách. Hodnocení dnešní lekce probíhalo formou výrazů obličeje, kdy žáci vyjadřovali spokojenost dnešní lekce buď úsměvem, širokým úsměvem, zamračením, neutrálním výrazem atd.

Vlastní reflexe:

Žáci se dnes seznámili s některými dětskými časopisy, ze kterých bylo čerpáno i dnešní téma a některé aktivity. Kufr byl pro děti zahřívací aktivitou, kdy se mohli rozpovídat a osmělit. Nejobtížnější slova pro vysvětlení byla duše/duch, netopýr a koště, kdy žáci moc dobře nevěděli, jak konkrétní věc vypadá a jakým způsobem ji popsat. Prokazatelně více se dokázali vyjadřovat chlapci, slova popisovali s drobnými nepřesnostmi, ale téměř vždy správně, děvčatům šlo lépe hádat slova. Nejoblíbenější aktivitou se v této lekci stal „hon“ za příběhem, kdy se hledaly části příběhu a poté se skládaly dohromady. Žáci byli aktivní a instinktivně hledali kousky příběhu, aniž by se mezi sebou dohadovali. Úkolem každé skupiny bylo důkladné přečtení textu. Problém se vyskytl u kontroly správnosti, téměř všechny skupiny poskládaly příběh správně, ale jen jedna skupina dokázala převyprávět svůj úryvek vlastními slovy i přes to, že jej někteří žáci znali už z domova. Příště bude třeba více zdůraznit pokyny k aktivitě a dát žákům více času na četbu daného textu.

7.2.5 LEKCE 5– Téma: Próza a poezie

Záměrem této lekce je seznámení žáků s novými termíny v oblasti poezie. Žáci se naučí rozlišovat prózu od poezie a procvičí si mluvidla prostřednictvím jazykolamů, dále se naučí shrnovat děj v poezii. V této lekci se zaměřuji na rozvoj výslovnosti a pozornosti.

Cíle:

- Žák se seznámí s termíny užívanými v poezii (rým, verš, sloka).
- Žák dokáže odlišit prózu od poezie.
- Žák umí shrnout předchozí děj.

Pomůcky:

- Pavel Šrut: Příšerky a příšeři
- Okopírované úryvky různých textů: poezie (Pavel Šrut: Příšerky a příšeři), próza (texty z dětské literatury)
- papíry formátu A5, tužky, gummy, pastelky, fixy

Zarámování: (5 minut)

Procvičení mluvidel:

Žáci obdrží vzkaz od dalšího trpaslíka, který nechce být viděn. Vzkaz obsahuje několik jazykolamů rozvíjejících mluvidla, úkolem žáku je zopakovat jazykolam alespoň dvakrát správně a tím si procvičit mluvidla k další činnosti.

Hlavní část: (35 minut)

1. **Četba a prohlížení si básní:** Na koberci je k dispozici mnoho dětských básní a próz známých autorů. Žáci sedí v kruhu a prohlížejí si texty, čtou si je a vyměňují s ostatními, poté si každý jeden z textů nechá u sebe. Vyberu jednoho chlapce a dívku, kteří nahlas a srozumitelně přečtou svůj text.
2. **Hledání rozdílů mezi poezií a prózou:** Společně s žáky si po přečtení textů vysvětlíme, co jsme se dozvěděli nového. Společně vytukáváme a vytleskáváme rytmus poezie a prózy. Na základě vysvětlení rozdílů mezi prózou a poezií žáci třídí texty na dvě skupiny.
3. **Četba z knihy Příšerky a příšeři:** Předčítání básní Pavla Šruta vede k upevnění uměleckých jazykových prostředků (rým, verš, sloka) a vede k rozvoji myšlení, představivosti a přednesových dovedností (práce s hlasem a dechem, rytmika řeči).

4. **Test k básni Lichožrouti:** Po přečtení básně každý obdrží krátký test s otázkami k básni. V závěru si zkontrolujeme odpovědi a vysvětlíme nesrovnalosti. Ve zbylém čase žáci kreslí obrázek k básni (Černá, 2014, s. 56-58).

Reflexe žáků: (5 minut)

Žáci se dnes seznámili s novými pojmy a dokázali rozhodnout, zda je text psaný ve verších nebo souvislým textem. Dnes se žáci aktivně zapojovali do přednesu poezie, každý chtěl ostatním přečíst svou vybranou báseň. Kniha Pavla Šruta žáky zaujala natolik, že jsem ji dostala zpět až při odchodu domů. Po zhodnocení lekce se mi potvrdilo, že je nejvíce bavila úvodní aktivita a kresba stvoření, které si pak založili do své knihy.

Vlastní reflexe:

V této lekci jsme pracovali s poezií a zopakovali si pojmy, jako báseň a rým, které žáci už znali. Žáci se seznámili s termíny, jako jsou verš a sloka, které jsme společně hledali v dětských básních. Žáci si podtrhávali barevnou pastelkou verše a jinou barvou si ohraničovali celou sloku. Během četby poezie mnohdy docházelo k nepochopení děje na základě nesprávné techniky čtení. Žáci mnohem lépe rozumí textu, když si jej čtou pro sebe tiše nebo v duchu. Jakmile předčítají ostatním, tak se stane, že sami nerozumí přečtenému a musí si text znovu v tichosti přečíst. Dále dochází k častému zadržování dechu během hlasité četby, příště by byla vhodná dechová průprava a jasnější vysvětlení dýchání během četby, popřípadě názorná ukázka s dechem.

7.2.6 LEKCE 6– Téma: Kniha a divadlo

Tato lekce je založena na spolupráci kolektivu žáků a rozvoj fantazie. Žáci budou pozorně poslouchat četbu učitele a prostřednictvím knižní předlohy zdramatizují děj pohádky.

Cíle:

- Žák dramaticky ztvární svou postavu v pohádce.
- Žák aktivně spolupracuje ve skupině.

Pomůcky:

- knihy: Nejkrásnější pohádky bratří Grimmů (G. Fischerová) Krysáci (J. Žáček)
- kouzelná hůlka
- čtvrtka formátu A3
- kresebné prostředky, ořezávátko, pravítko, guma

Zarátování: (5 minut)

Dramatická rozcvička: Hra s magií.

Žáci obdrží vzkaz od předposledního trpaslíka, který je všechny prostřednictvím přiložené čarovné hůlky, promění v různé druhy zvířat. Žáci se začnou pohybovat jako zvířata a vydávají podobné zvuky. Poté se žáci posadí do kruhu a pracují jen s mimikou a výrazem tváře, pomocí čarovné hůlky žáky proměňují ve veselé bytosti, smutné, rozzlobené, nadšené, překvapené. (Baudysová, aj. 1997, s. 13).

Hlavní část: (35 minut)

1. **Četba pohádky Sněhurka a sedm trpaslíků (Fischerová 1993, s. 116 -127):** Pohádku všem srozumitelně a dramaticky přečtu, poté žáky rozdělím do dvou skupin prostřednictvím tahání předmětů z tajemného pytlíku.
2. **Dramatizace pohádky:** Pohádku si nejprve stručně a jednoduše převyprávíme a po rozdělení rolí zdramatizujeme pohádku ve 2 skupinkách. Necháme žákům pár minut na rozdělení rolí, přípravu a ztvárnění pohádky ve vlastním provedení. Pohádka může být zdramatizována klasicky dle textu/formou pantomimy, dáme žáků, na výběr.
3. **Tvorba plakátu k pohádce:** Žáci se u tvorby pohádkového plakátu střídají po pětičlenných skupinkách. Jedna skupina pracuje na náčrtu, druhá vybarvuje postavy a třetí dokončuje pozadí a detaily plakátu.

4. Předčítání: Krysáci: Jiří Žáček, žáci se střídají v četbě.

Reflexe žáků: (5 minut)

Dramatická rozevčička a dramatizace pohádky probíhala formou hry s cílem uvolnění psychického a fyzického napětí. Samotné hraní pohádky bylo pro žáky školní družiny příjemnou změnou oproti zpívání a tance nebo tvorbě výrobků. Někteří žáci projevovali velký zájem o hlavní roli a jiní dostali na výběr. Snažila jsem se, aby se v pohádce vystřídali všichni žáci. Druhá skupina žáků představovala diváky. Žáci byli v závěru lekce vyzváni, aby zhodnotili své pocity z dramatizace ve skupině prostřednictvím obrázků trpaslíků. Žáky dramatizace nesmírně bavila, dokonce v aktivitě setrvali ještě další hodinu po ukončení lekce a ve skupině se hráli i další pohádky.

Vlastní reflexe:

Dramatizace pohádky se inspirovala knižní předlohou. Před samotnou lekcí jsem si připravila scénář a drobné předměty vztahující se k pohádce. Jelikož nám k pohádce scházela královská koruna, zapojila jsem do tvorby papírové korunky dívky. Hra pohádky probíhala formou improvizací s vypravěčem, který četl děj. Žáci se prostřednictvím vypravěče lépe orientovali v ději. Příští hra pohádky by mohla být realizována dle televizní předlohy, kdy si žáci osvojí některé z hereckých projevů a pokusí se o imitaci děje. Podle četby žáci neměli jasnou představu o tom, co vlastně mají říkat a hrát i když pohádku znali. Důležité bylo objasnit některé pasáže postav, které pomohli ke kvalitnější nápodobě žáků.

7.2.7 LEKCE 7– Téma: Výstava čtenářů

V této lekci shrnujeme předchozí aktivity a hodnotíme vlastní zážitky z jednotlivých lekcí. Žáci budou společně budovat čtenářský koutek, kde shromáždí vlastní odložené knihy a časopisy. Poté bude následovat společná výstava a zhodnocení jednotlivých děl žáků.

Cíle:

- Žák se aktivně zapojí do budování čtenářského koutku.
- Žák dodržuje pravidla čtenářského koutku a respektuje ostatní spolužáky.

Pomůcky:

- barevné papíry, šablony, tužky, nůžky, lepidla, pastelky, fixy, provázky/stužky
- knihy, encyklopedie, časopisy a další

Zarátování: (5 minut)

Dohoda o pravidlech ve čtenářském koutku

Žáci budou mít za úkol najít vzkaz od posledního trpaslíka z pohádky. Poslední úkol zahrnuje společnou tvorbu pravidel pro chování ve čtenářském koutku, která bude závazná. Po dokončení dohody si žáci smí vybarvit posledního trpaslíka a hotovou záložku obohatí mašlí.

Hlavní část: (35 minut)

- 1. Budování čtenářského koutku:** V úvodu lekce si společně stanovíme pravidla ve čtenářském koutku a poté žáky zapojím do samotného budování. Poté každý napíše na lísteček knihu, kterou by chtěl mít v koutku a hodí do látkového pytlíku. Na začátku týdne se 1-2 knihy vyberou a vypůjčí se ve školní knihovně na odpovědnost vychovatelky.
- 2. Výstava děl čtenářů a jejich hodnocení:** Žáci si budou smět procházet odpolední výstavu děl. Podle zájmu si díla mohou číst, prohlížet a hodnotit. Během odchodu z družiny si každý odnese své dílo domů.
- 3. Hodnocení celého programu:** Hodnocení knih probíhá formou bodování. Každý žák ohodnotí 1-2 hvězdami dílo, které ho nejvíce zaujme. Knihy s nejvyšším počtem bodů vyhrávají a autoři získávají odměnu. Všichni si vybarví posledního trpaslíka.

Závěrečné zhodnocení výstavy

Celý program byl zakončen budováním čtenářského koutku ve školní družině a výstavou průběžné tvorby žáků. V družině byly vystaveny knižní přebaly se smyšlenými příběhy a ilustracemi, dále záložky do knih se všemi vybarvenými trpaslíky, kteří nás provázeli celým programem. Na stole byla umístěna myšlenková mapa zařazená do třetí lekce programu, kterou vytvářeli všichni žáci a hromadný plakát k dramatizaci pohádky Sněhurka a sedm trpaslíků.

Závěrečná výstava sklidila úspěch mezi žáky i u týmu vychovatelek. Příště je důležité zmínit, podle čeho hodnotíme jednotlivá díla žáků, žáci hodnotili tvorbu spolužáků spíše podle důležitosti kamarádství, než podle atraktivity a obsahu díla. Jelikož se na třetím místě umístili dva žáci, odměnu formou časopisu si ponechali ve školní družině, aby si jej mohli střídavě číst. Při opakované situaci je důležité připravit odměnu navíc, aby se nestalo, že někdo odchází bez ceny. Nejúspěšnější žáci získali knihu nebo dětský časopis, svou odměnu si mohli vzít domů nebo ji ponechat ve čtenářském koutku a půjčovat ji ostatním spolužákům.

Po rozdání odměn následovalo autorské čtení. Nejprve jsme si vysvětlili pojem autorské čtení a poté autoři vítězných děl přečetli své příběhy ostatním. Ve zbylém čase měli možnost přečíst svou knihu i ostatní žáci. Ve třídě panoval naprostý klid, žáci trpělivě naslouchali svým spolužákům a poté následoval hlasitý potlesk všem autorům a zpětná vazba žáků k celému programu.

7.3 Rozhovory s pedagogickými pracovníky a jejich vyhodnocení

Rozhovory s respondentkami poskytly zpětnou vazbu k realizovanému programu. Strukturovaný rozhovor zahrnuje předem připravené otázky zaměřené na rozvoj čtenářství na 1. stupni základní školy a školní družiny. Rozhovor byl veden s vychovatelkou školní družiny a třídní učitelkou základní školy. Tyto dvě respondentky měly na starost stejnou třídu a věkovou kategorii žáků. Vychovatelka byla přítomna v průběhu jednotlivých lekcí programu, měla možnost posoudit kvalitu programu v následujícím rozhovoru. Třídní učitelka poskytla odpovědi, které rozhovor doplňuje a objasňuje tak propojenost školního vyučování s výukou ve školní družině.

Rozhovor s vychovatelkou školní družiny:

a) Jaký hodnotíte program rozvoje čtenářství ve školní družině?

Odpověď: Program žáky zaujal i přes to, že je v dnešní době počítačů a mobilních telefonů obtížné je něčím motivovat. Žáci měli zájem o knihu a největším přínosem pro ně byla návštěva školní knihovny, kde si mohli zřídit čtenářský průkaz.

b) Myslíte si, že by školní družina měla vycházet ze čtenářské výchovy školního vyučování?

Odpověď: Ano, určitě. Ve školní družině je čtenářská výchova volnější oproti školnímu vyučování. Čtenářství je zde podporováno zábavnou formou her a odpočinkových aktivit.

c) Zapojují se do čtenářských aktivit školní družiny také rodiče?

Odpověď: Rodiče podporují návštěvování školní knihovny, kde si žáci smí zřídit čtenářský průkaz a půjčovat si zde knihy podle vlastního vkusu.

Rozhovor s třídní učitelkou základní školy:

a) Jaké čtenářské strategie ve vyučování rozvíjíte nejčastěji?

Odpověď: Ve čtenářské výchově se nejvíce zaměřujeme na četbu s porozuměním a četbu s otázkami.

b) Myslíte si, že by mělo být čtenářství ve školní družině rozvíjeno v souladu s vyučováním?

Odpověď: Čtenářství ve školní družině by mělo vycházet z učebních osnov čtenářské výchovy v rámci školní výuky.

c) Jak na podporu čtenářské gramotnosti pohlíží rodiče, zapojují se do projektů a akcí v oblasti čtenářství?

Odpověď: Do čtenářských projektů a aktivit se rodiče příliš nezapojují, věnují se však domácí přípravě žáků před školní výukou.

8 Závěrečné vyhodnocení praktické části

Obsah programu byl navržen přiměřeně k věku žáků a schopnostem a dovednostem. Na začátku každé lekce byl vytyčen záměr i cíl, ke kterému se směřovalo prostřednictvím aktivit, jež na sebe navazovaly a vzájemně se prolínaly. Obtížnost programu odpovídala schopnostem a věku žáků, kteří hodnotili jednotlivé lekce kladně. V průběhu realizace programu nedošlo k žádnému výraznému porušení pravidel nebo problému s pochopením daných aktivit.

K vyhodnocení programu byly využity metody zjišťující, zda došlo k dosažení teoretických znalostí a dovedností v oblasti čtenářství. V průběhu programu bylo hodnocení prováděno formou reflexí žáků a reflexe vlastní.

Strukturovaný rozhovor shrnuje doplňující informace k dané problematice a obsahuje zpětnou vazbu vychovatelky dané školní družiny, která byla v průběhu programu vždy přítomna. Vychovatelka hodnotila program pozitivně, exkurzi do knihovny označila největším přínosem. Významný vliv na spolupráci s rodiči mělo zřízení čtenářských průkazů umožňující pravidelné návštěvy školní knihovny a půjčování si oblíbených titulů.

K problematice čtenářství byl veden rozhovor také s třídní učitelkou, která objasnila užívané metody podporující čtenářskou gramotnost v průběhu výuky. Dále souhlasí s vychovatelkou v názoru, že by čtenářství v družině mělo navazovat na rozsah čtenářské výchovy na 1. stupni základní školy.

V průběhu programu bylo zřejmé, že se žáci přestali ostýchat číst jakékoli nabízené knihy, například pohádkové žánry, příběhy o zvířatech či některé z encyklopedií. Kdykoli v družině nastala volná chvíle, bylo vhodné nabídnout knihu nebo časopis. Situace porušování pravidel a kázně byly řešeny uložením čtenářských úkolů, které zahrnovaly vyhledávání a získávání informací z encyklopedií. Žáci byli obvykle rozděleni do dvojic, úkol poté nevnímali jako trest, ale zábavu. Úkolem každé dvojice bylo vyhledávat odpovědi na zadané otázky. Pro lepší orientaci směli využívat obsahu encyklopedie, kde si vyhledávali odpovědi na danou problematiku. Žáci zapisovali jednoslovné odpovědi a jejich práce jim na závěr byla bodově ohodnocena.

9 Závěr

Cílem mé práce bylo vytvořit návrh programu čtenářské výchovy ve školní družině pro žáky 1. stupně základní školy, provést jeho realizaci a vyhodnocení. Dále popsat čtenářskou výchovu ve vybrané školní družině a analyzovat školní vzdělávací program základní školy.

Teoretická část se zabývá významem čtenářství a aspekty, které ovlivňují vztah k četbě. S ohledem na rámcový vzdělávací program formuluje požadavky na rozvoj čtenářství na základní škole. Na základě analýzy školního vzdělávacího programu specifikuji čtenářskou výchovu na 1. stupni základní školy a její provázanost s rozvojem čtenářství v dané školní družině. Čtenářská výchova prostupuje většinou vzdělávacích oblastí, nejvíce je zastoupena v Jazyce a jazykové komunikaci, která je podrobně rozebrána. Vzdělávací program školní družiny specifikuje čtenářskou výchovu ve vzdělávací oblasti Jazyk, jazyková komunikace a dramatická výchova.

Praktická část se zabývá vytvořením několikahodinového programu pro žáky 1. stupně se zaměřením na čtenářskou výchovu, který byl realizován ve školní družině ZŠ Dobiášova. Pracuje se v něm s dětskou literaturou, která prostupuje většinou lekcí. Žáci byli na začátku každé lekce seznámeni s obsahem a pravidly jednotlivých aktivit. Jednotlivé lekce obsahují několik nedostatků, díky kterým mohu vylepšit a upravit ucelený program a zopakovat jej například v mém budoucím povolání. Celkový program byl v rámci zpětné vazby žáků hodnocen kladně.

Čtenářská výchova ve školní družině nenavazuje na školní vyučování, myslím si, že by zde bylo vhodné využít některé z metod a postupů výuky a propojit tak obsah výchovy se čtenářstvím v družině.

Na základě metody pozorování jsem zjistila, že žáci velmi rádi čtou, bohužel však nemají dostatek prostoru a klidu k četbě ve školní družině. Jakmile se uvolnil prostor pro četbu, žáci projevovali radost a nadšení. Jak je tedy možné, že některé děti čtou daleko méně než jiné? Proč někteří upřednostní moderní technologie a číst je nebaví? Opravdu vše závisí na rodině, ve které vyrůstáme?

Dále jsem zjistila, jaké druhy žánrů žáky 1. stupně přitahují a zda navštěvují městskou knihovnu. Velká část žáků nikdy nenavštívila Krajskou vědeckou knihovnu v Liberci, proto bych navrhovala větší spolupráci školní družiny a školní knihovny, která žákům nabízí mnoho zajímavých titulů od knih až po dětské časopisy. Během exkurze zde žáci s nadšením vyhledávali knihy, které by chtěli číst. V rámci třídních schůzek by bylo vhodné toto propojení navrhnout Půjčováním knih zvýší zájem o četbu a ušetří rodičům

peníze výměnou za čas. Ten mohou strávit například právě v knihovnách, které nabízejí řadu zajímavých aktivit, prostřednictvím kterých se děti, ale i rodiče, seznámí s mnoha krásnými knihami, příběhy i autory. Nakonec, i děti mohou rodiče leccos naučit.

Myslím si, že čtenářský koutek by mohl sloužit jako čtenářské a zároveň odpočinkové místo, kde je literatura dostupná všem žákům družiny. Koutek je součástí jedné místnosti, místo tedy není zcela oddělené od každodenního režimu družiny. Do budoucna bych ráda navrhla zřízení klidové místnosti, která by sloužila k četbě knih a odpočinku žáků.

10 Seznam literatury

- BAUDYSOVÁ, A., JENGER-DUFAYEOVÁ, Y., 1997. *Hry a cvičení pro dramatickou výchovu v mateřské a základní škole*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-178-9.
- BEDNÁŘOVÁ, J., 2014. *Literatura mě baví*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7494-045-3.
- BUDÍNSKÁ, H., 2004. *Hry pro šest smyslů*. 6. uprav. vyd. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. ISBN 80-7068-187-X.
- ČERNÁ, O., 2014. *Čtení není žádná nuda*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0720-7.
- ČINČERA, J., 2007. *Práce s hrou: pro profesionály*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1974-0.
- ČUŘÍN, M., BUBENÍČKOVÁ, P., a kol., 2013. *Čtenářství v souvislostech*. 1. vyd. Ústí nad Orlicí: Oftis. ISBN 978-7405-327-6.
- CHALOUPKA, O., 1995. *Rodina a počátky dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing. ISBN 80-85865-40-8.
- CHALOUPKA, O., 1995. *Škola a počátky dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing. ISBN 80-85865-41-6.
- JIHLAVEC, J., 2010. *Metodika tvorby bakalářské práce*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-636-2
- KRAMPLOVÁ, I. a kol., 2002. *Netradiční úlohy aneb čteme s porozuměním*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání. ISBN 80-2011-0416-3.
- KRAMPLOVÁ, I., POTUŽNÍKOVÁ, E., 2005. *Jak (se) učí číst*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání. ISBN 80-211-0486-4
- KURKA, L., 2008. *Čtenářství, jeho význam a podpora: výzkum, teorie a praxe v České republice a Spolkové republice Německo*. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR. ISBN 80-85851-18-0.
- LEDERBUCHOVÁ, L., 2004. *Dítě a kniha – O čtenářství jedenáctiletých*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 80-86898-01-6.
- LEPILOVÁ, K., 2014. *Cesty ke čtenářství*. 1. vyd. Brno: Albatros. ISBN 978-80-266-0112-8.
- MANGUEL, A., 2007. *Dějiny čtení*. 1. vyd. Brno: Host. ISBN 978-80-7294-231-2.
- PÁVKOVÁ, P., HÁJEK, B., 2007. *Školní družina*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-807367-268-3.

- PÁVKOVÁ, J. a kol., 1999. *Pedagogika volného času*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-295-5.
- POLÁKOVÁ, I., a kol., 2014. *Sknihou po škole*. 1. vyd. Praha: Nová škola. ISBN 978-80-905807-0-1.
- ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
- TRÁVNÍČEK, J., 2008. *Čtete? Obyvatelé České Republiky a jejich vztah ke knize*. 1. vyd. Brno: Host. ISBN 978-80-7294-270-1.
- TRÁVNÍČEK, J., 2011. *Čtenáři a internauti*. 1. vyd. Brno: Host. ISBN 978-80-7294-515-3.
- VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L., a kol., 2012. *Dětské čtenářství v současné společnosti z perspektivy sociologie vzdělání*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-936-3.
- VĚŘÍŠOVÁ, I., a kol., 2007. *Kudy vede cesta ke čtenáři?* 1. vyd. Praha: Aktris. ISBN 978-80-254-0669-4.
- ZŠ DOBIÁŠOVA, 2007a. *Školní vzdělávací program ZŠ Dobiášova*. Liberec: ZŠ Dobiášova.
- ZŠ DOBIÁŠOVA, 2007b. *Rámcový vzdělávací program pro školní družinu*. Liberec: ZŠ Dobiášova

11 Seznam literatury použité v programu

11.1 Monografie

- ANDĚRA, M., 2000. *Encyklopedie naší přírody*. 1. vyd. Praha: Slovart. ISBN 80-7209231-6.
- FAKTOR, V., ŽANTOVSKÁ, K., 2007. *Tradiční česká kuchyně*. 1. vyd. Praha: Práh. ISBN 978-80-7252-191-3.
- FISCHEROVÁ, G., 1993. *Nejkrásnější pohádky bratří Grimmů*. 1. vyd. Praha: Egmont. ISBN 80-85817-01-2.
- FISCHEROVÁ, G., 1993. Sněhurka a sedm trpaslíků. In: FISCHEROVÁ, G., *Nejkrásnější pohádky bratří Grimmů*. 1. vyd. Praha: Egmont, s. 116–127. ISBN 80-85817-01-2.
- KARAFIÁT, J., 1995. *Broučci*. 5. vyd. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00434-8.
- KASPER, T., KASPEROVÁ, D., 2008. *Dějiny pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2429-4.

- KRAJČOVIČ, R., 2015. *Zdivočelá dýně*. Čtyřlístek, roč. 47, č. 17, s. 3-11. ISSN 1211-4219.
- LINGRENOVÁ, A., 2009. *Děti z Bullerbynu*. 13. vyd. Praha: Albatros. ISBN 978-80-00-02372-4.
- LINGRENOVÁ, A., 1996. *Pipi dlouhá punčocha*. 4. vyd. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00433-X.
- MACOUREK, M., 1991. *Žofka ředitelkou Zoo*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta. ISBN 80-204-0259-4.
- ŘEŠETKA, M., 2002. *Anglicko-český a česko-anglický slovník*. 3. doplň. vyd. Olomouc: Fin Publishing. ISBN 80-86002-80-2.
- ŘÍHA, B., 2009. *Honzíkova cesta*. Nové, uprav. vyd. Praha: Axióma. ISBN 978-80-7292-164-5.
- ŘÍHA, B., 1998. *O letadélku Káněti*. Praha: Axióma. ISBN 80-85788-67-5.
- SUCHÝ, O., 1997. *Písničky z pohádek a dětských filmů*. Cheb: G + W spol. ISBN M-706509-06-8.
- ŠIMKOVÁ, B., 2011. *Krkonošská pohádka*. 2. vyd. Praha: Motto. ISBN 978-80-7246-579-8.
- ŠRUT, P., MIKLÍNOVÁ, G., 2005. *Příšerky a příšeři*. 1. vyd. Praha: Paseka. ISBN 80-7185-733-5.
- ŽÁČEK, J., 2015. *Krysáci*. 2. vyd. Praha: Česká televize. ISBN 978-80-7404-158-7.

11.2 Časopisy

- Čtyřlístek*, 2015, roč. 47, č. 12. ISSN 1211-4219.
- Dráček*, 2015, č. 10. ISSN 1805-8515.
- Mateřídouška*, 2013, roč. 69., č. 6. ISSN 0025-5440.
- Sluníčko*, 2015, roč. 48, č. 7. ISSN 0231-7222.
- Sluníčko*, 2014, roč. 47, č. 2. ISSN 0231-7222.
- Sluníčko*, 2013, roč. 45, č. 11. ISSN 0231-7222.
- Sluníčko*, 2013, roč. 46, č. 12. ISSN 0231-7222.
- Sluníčko*, 2012, roč. 45, č. 4. ISSN 0231-7222.

12 Seznam internetových zdrojů

Celé Česko čte dětem [online]. [vid. 11. 10. 2015]. Dostupné z:

<http://celeceskoctedetem.cz/pro-rodice/zlate-tituly>

Čítárny [online]. [vid. 8. 10. 2015]. Dostupné z: [http://citarny.cz/index.php/knihy-](http://citarny.cz/index.php/knihy-lide/ctenarstvi/ctenarstvi-knihy)

[lide/ctenarstvi/ctenarstvi-knihy](http://citarny.cz/index.php/knihy-lide/ctenarstvi/ctenarstvi-knihy)

Čtenářské kluby [online]. [vid. 12. 1. 2016]. Dostupné z: [http://ctenarskekluby.cz/co-](http://ctenarskekluby.cz/co-nabizime/pro-ucitele-a-knihovniky/nase-inspirace/)

[nabizime/pro-ucitele-a-knihovniky/nase-inspirace/](http://ctenarskekluby.cz/co-nabizime/pro-ucitele-a-knihovniky/nase-inspirace/)

Google. [online]. [vid. 26. 7. 2015]. Dostupné z:

<https://www.google.cz/search?q=snehurka+a+sedm+trpasliku&biw=1366&bih=623&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi->

[xJaMpqfMAhVJFMAKHb06D5MQ_AUIBigB#tbm=isch&q=snehurka+a+sedm+trpasliku+omalovanky](https://www.google.cz/search?q=snehurka+a+sedm+trpasliku&biw=1366&bih=623&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi-xJaMpqfMAhVJFMAKHb06D5MQ_AUIBigB#tbm=isch&q=snehurka+a+sedm+trpasliku+omalovanky)

MATOUŠKOVÁ, P., 2010. *Motivace ke čtení ve školách a rodinách*. [online]. [vid. 21. 11. 2015]. Pardubice. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Filozofická fakulta. Katedra věd o výchově. Vedoucí práce Mgr. MILOSLAV PRŮKA. Dostupné z:

https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/35998/MatouskovaP_Motivacecteni_MP_2010.pdf?sequence=1&isAllowed=y

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2013. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Aktualizace 1. 9. 2013 [vid. 17. 1. 2015]. Dostupné z: [http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-](http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani)

[ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani](http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani)

PIPKOVÁ, E. S knížkami se kamarádím. In: *Metodický portál RVP: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 05. 03. 2008 [vid. 2. 9. 2015]. ISSN 1802-4785.

Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/p/2057/S-KNIZKAMI-SE-KAMARADIM.html>

RAJDLOVÁ, I., 2006. *Problematika dětského čtenářství a aktivity na jeho podporu*.

[online]. [vid. 13. 10. 2015]. Brno. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav české literatury a knihovnictví. Vedoucí práce ILUŠE CEJPKOVÁ.

Dostupné z: https://is.muni.cz/th/64850/ff_m/Diplomovaprace-konecnaverze.pdf

Rosteme s knihou [online]. [vid. 22. 12. 2015]. Dostupné z:
<http://www.rostemesknihou.cz/cz/tipy-na-knihy-pro-deti/deti-do-10-let-nove-knihy/>

TOMANOVÁ, M., 2015. Čtení nás baví - aneb, proč číst dětem. In: *JdemeDoŠkoly* [online]. 10. 4. 2015 [vid. 2. 2. 2016]. Dostupné z:
<http://jdemedoskoly.cz/Clanek/9192/cteni-nas-bavi-aneb-proc-cist-detem>

WILDOVÁ, R. 2010. Rozvoj čtení a čtenářství v ČR a Společnost CzechRA. In: *KritickeMysleni* [online]. [vid. 10. 2. 2016]. Dostupné z:
http://www.kritickemysleni.cz/klisty.php?co=klisty7_czechra

ZEMANOVÁ, K., 2011. Metody rozvoje dětského čtenářství v ČR. Část I.: Možnosti spolupráce. In: *InFlow* [online]. 5. 3. 2011 [vid 10. 2. 2016]. Dostupné z:
<http://www.inflow.cz/spoluprace-na-poli-podpory-detskeho-ctenarstvi-v-cr>

ZÍTKOVÁ, J., 2014. Pojmy čtenářská a literární gramotnost (kompetence) v kontextu výuky na základní škole. In: *Educoland* [online]. [vid. 19. 2. 2016]. Dostupné z:
<http://educoland.muni.cz/cesky-jazyk-a-literatura/novinky-z-oboru/pojmy-ctenarska-a-literarni-gramotnost-kompetence-v-kontextu-vyuky-na-zakladni-skole/>

13 Seznam příloh

Příloha 1.....	60
Příloha 2.....	63

14 Přílohy

Příloha 1

Fotodokumentace jednotlivých lekcí programu

Před zahájením programu byli rodiče žáků obeznámeni s fotografováním v průběhu jednotlivých lekcí. Rodiče následně souhlasili s pořizováním fotodokumentace.

Obrázek 1 Lekce 1: Třídění knih, 14. 10. 2015

Obrázek 2 Lekce 2: Exkurze v knihovně, 21. 10. 2015

Obrázek 3 Lekce 3: Tvorba knižních přebalů na knihu, 4. 11. 2015

Obrázek 4 Lekce 4: Řazení ilustrací příběhu podle děje, 18. 11. 2015

Obrázek 5 Lekce 5: Hledání rozdílů mezi prózou a poezií, 25. 11. 2015

Obrázek 6 Lekce 6: Kresba plakátu k pohádce, 2. 12. 2015

Obrázek 7 Lekce 7: Výstava tvorby žáků, 16. 12. 2015

